

KRIITTINEN KATSAUS

3/1996

Hannele Koivunen:	Mystiikka ja nainen
Mikko Telaaranta:	Mystiikka ja nainen
Maija Paavilainen:	Mystiikka ja taide
Raimo Harjula:	Luonto, mystiikka ja Jumala
Pauli Annala:	Mystiikka ja luonto
Tuulikki Saaristo:	Mystiikka ja mielenterveys

KRIITTINEN KATSAUS

N:O 3/1996 33. vuosikerta (Katsaus perustettu 1957)

Julkaisija

Kriittinen korkeakoulu ry
jäsenlehti

Toimitus

Mikko Telaaranta päätoimittaja
Sini Piippo
Tarja Riikonen

Ilmestyminen
Seuraava numero

Neljä numeroa vuodessa
Materiaali viimeistään 15.11.1996

Tilaukset
tiedustelut ja
osoitteenmuutokset

Kriittinen korkeakoulu
Köydenpunojankatu 4 b
00180 Helsinki
Avoinna: 9-16
puh 90-612 1511
fax 90-680 2990

ISSN 1237 - 4970

Toimitus vastaanottaa mielellään kirjoituksia lukijoiltaan.
Työtämme helpottaa, jos ne toimitetaan meille levykkeelle
kirjoitettuna.

Artikkeleiden osittainen lainaaminen on sallittua, mikäli
lähde mainitaan.

NAISET, MIEHET JA MYSTIIKKA

Näin mainio otsikko syntyy luonnostaan tähän Kriittisen katsauksen numeroon! Tämänkertaiset lehden artikkelit ovat viimekeväisen yleisöluento-sarjan satoa - teemanahan oli mystiikka sen eri ilmenemismuodoissa. Aihe osoittautui hyvin monipuoliseksi ja yleisöä kiinnostavaksi. Mystiikan mystisyys hälveni ja sen sijaan nimikkeen alta alkoi paljastua syvän humaania ajattelua, jota mystikoiksi leimatut ajattelijat ovat kaikkina aikoina harjoittaneet kaikessa hiljaisuudessa.

Eräs Kriittisen korkeakoulun tehtävä on heijastella omaa aikaansa ja tuoda siitä esille teemoja kriittiseen tarkasteluun. Onko mystiikka tämän ajan ilmiö? On ehkä vaikea mitata ilmiöiden ajankohtaisuutta, mutta hyvin monelta kannalta katsottuna on nykyihminen selvästi kyselemässä itseltään uudella tavalla perustavia kysymyksiä. Kiinnostus filosofiaa kohtaan on noussut huomasti ja teologisessa tiedekunnassa - kiitos edesmenneen dekaanin, Seppo A. Teinosen - mystiikan opiskelu tuli voimakkaasti esille 80-luvulla. Maailman kiihtyvä muutos, instituutioiden romahtaminen ja ideologioiden murentuminen vaikuttavat kaikki samaan suuntaan: nykyihminen etsii ja soisi löytävänsä. Tähän etsintään mystiikka tarjoaa monipuolisesti näkökulmia. Sen kautta avautuu menneitten sukupolvien kysymyksiä ja etsimisen hedelmiä. Ihmiselämän tunnekylläinen syvyys on löytänyt mystikkojen kielessä kauniin ilmaisuvoiman: mystikot pu-

huttelevat ihmistä, myös tämän ajan ihmistä.

Kriittisen korkeakoulun uusi kurssikonaisuus käsittelee puolestaan miehen ja naisen tematiikkaa. Onko tämä kysymysalue sitten jotenkin selkeästi tässä ajassa? Jälleen on helppo löytää lukuisia tekijöitä, jotka tukevat sellaista oletusta. Tampereen Yliopiston edesmennyt kansleri Armas Nieminen omisti koko aktiivisen tutkijanuransa sukupuolikysymykselle. Hänen teoksensa Taistelu sukupuolimoraalista ilmestyi lähes 50 vuotta sitten ja aihe on jälleen yliopistomaailmassa ajankohtainen. Tuorein Yliopisto -lehti kysyy kannessaan: Eros - biologiaa vai kulttuuria?

Mies, nainen ja mystiikka -otsikko syntyy siis kuin itsestään. Samalla se tuo kauniilla tavalla esille erästä olennaista parisuhteen ulottuvuutta. Miehiä ja naisia voidaan tarkastella minkä tahansa erikoistieteen näkökulmasta, mutta jos unohdamme ihmissuhteen sellittämättömän puolen, sen ihmeenomaisuuden, me emme tavoita ihmisyyttä. Filosofi Max Scheler puhui kauniisti tästä ihmisen identiteetin spirituaalisesta ytimestä, joka on rakkaudessa jaettavissa ja viljeltävissä.

Mikko Telaranta

Hannele Koivunen, kulttuuriasiainneuvos

NAINEN JA MYSTIIKKA

Miten mystiikan voi määritellä? Pyrkimys määrittää mystinen on irrationaalinen paradoksi. Kuitenkin monet ovat tätä yrittäneet. Tuomas Akvinolaisen määritelmän mukaan mystiikka on Jumalan kokemuksellista tuntemista (cognitio Dei experimentalis). Useimmiten mystiikka määritellään jumalan tai jumaluuden sisäiseksi, välittömäksi kokemiseksi.

Mystiikka ei ole uskontoa, mutta sillä on siteet uskontojen lähteisiin. Mystinen ja profeettallinen uskonnollisuus on nähty lähtökohdiltaan jopa hyvinkin vastakohtaisina. L. Richter on pyrkinyt erottelemana mystisen ja profeettallisen hurskauden omiksi uskonnollisuuden lajeikseen. Hänen mukaansa profeettallinen hurskaus on toimintaa vaativa, kaikki valtaava, seurakuntaa muodostava, persoonalliseen jumalakuvaan pitäytyvä, historiallinen, dogmaattinen, suvaitsematon, universaalista pätevyyttä vaativa, yleistajuinen. Mystinen hurskaus on puolestaan passiivinen, yksilöllinen, jumalasuhteessa kaikkeusajatusta vaativa, epähistoriallinen, epädogmaattinen, suvaitseva, vain salaisuuksiin vihittyä lähipiiriä lähestyvä. Mystiikan lähtökohtana on ihmisielussa oleva jumalallinen kipinä. Profeettallisen hurskauden lähtökohtana on taas ulkoapäin tuotu ilmoitus.

Profeettallinen ja mystinen hurskaus korreloivat ikivanhoihin ihmisku-

viin. Ihmiskuvissa voidaan nähdä kaksi ääripäätä sen mukaan, ajatellaanko tiedon olevan ihmisen ulkopuolinen vai ihmisen sisäinen asia. Jo antiikin aikoihin juontuu käsitys ihmisestä tabula rasa, tyhjänä tauluna, joka vähitellen täytetään koulutuksen ja kasvatuksen myötä. Yhtä vanha on käsitys siitä, että ihmisessä on esiymmärrys ja tieto, jumalallinen kipinä jo syntyessään. Moderni tutkimus, esimerkiksi Daniel Sternin vauvatutkimus, näyttää tukevan jälkimmäistä lähtökohtaa, vaikkakin meidän koululaitoksemme perusteet ovat selvästi tabula rasan mukaan asetettuja.

Uskonnoissa naiseuden ja mieheyden metaforilla kuvataan maailman-kaikkeuden perustavanlaatuisista dualismia tai vastakkaisten elementtien vuorottelua. Maailmassa ovat läsnä aine ja henki, pimeys ja valo, elämä ja kuolema. Naiseuden ja mieheyden metaforia voidaan lähestyä biologisella, sosiaalisella tai metafysisellä tasolla. Uskon-

tojen luomismyyteissä on kysymys metafyyssisestä tasosta.

Aikaa, jolloin mitään ei ole tai mitään ei ole olematta kuvataan usein naiseuden symbolein: kohtuna, joka antaa muodon kaikelle, pimeytenä ja tyhjyytenä. Tästä tyhjyydestä nousee sitten halu antaa muotoa kaikkeudelle ja ottaa sitä haltuun eriyttämällä asioita toisistaan. Ensimmäinen tahtova muoto on usein androgyyni olento, jossa on itsessään kaikki vastakohtaisuus. Gnostilaisissa myyteissä androgynia symboloi ykseyttä, eheyttä ja jakamatomuutta. Naiseus on uskonnoissa merkinnyt kaikkivoipaisuutta, mystiisyyttä, seksuaalisuutta ja viisautta.

Julia Kristeva on käyttänyt käsitteitä semioottinen ja symbolinen. Semioottisella alueella hän tarkoittaa äidin ruumiin aluetta, jossa eriytymistä ei vielä ole tapahtunut. Tämä kokemus on jokaisen ihmisen peruskokemus. Jos ajattelemme kohdun ääretöntä auitiota, jossa kehittyvä ihmisalkio tai siikio saa ensimmäiset esitajunnalliset kokemuksensa niin ensimmäinen hänen tajuntaansa tunkeutuva merkkijärjestelmä on äidin sydämenlyöntien ääni. Kristevan mukaan äidin ruumiin rytmi säilyy peruskokemuksena, joka heijastuu kaikkeen ihmisen merkityksenäntoon. Jokaisessa tekstissä on läsnä äidin ruumiin rytmi. Semioottinen chora synnyttää myös symbolisen isän alueen, joka merkitsee eriyttämistä ja maailman haltuun ottoa symbolien, termien ja nimittämisen kautta. Mystisen hurskauden voidaan ajatella korreloi-

van semioottiseen alueeseen, kun taas isän alue on selvästi profeettallisen hurskauden läpikäymä.

Monissa uskonnoissa käytetään pyhän avioliiton vertauskuvaa. Pyhä avoliitto, pyhä yhdyntä, morsiuskammiomystiikka eli mysterium conjunctionis kuvaa maailmankaikkeuden vastakkaisten perinpiirien yhtymistä kaikkeudeksi ja ykseydeksi. Ykseyden ajatuksen korostaminen ja itäinen piirre, kun taas länsimaista ajattelua on leimannut selkeä dualismi: erilliset aineen ja hengen maailmat.

Hellenististen neitsytjumalatarten, Isiksen, Demeterin, Koren ym. Mysteeriuskonnoissa kuvataan jumalattaren myyttistä matkaa tuolle puolen. Ajatuksena on ylittää dualismi ja saavuttaa ykseys. Tästä syystä jumalattariin liittyy usein myös androgynian metafora. Myös shamanismiin sisältyy matka, transsi, transformaatio ja paluu, ikuisen kiertä ja uudesti syntyminen. Shamani puetaan usein vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin, miehistä tulee naisia ja naisista miehiä. Tällä kuvataan sitä, miten ylitetään rajat ja erottelet ja palataan alkuperäisen ykseyden viisauteen.

Reininlaaksossa, Alankomaissa ja Pohjois-Ranskassa vaikuttivat 1200-luvulla begiiniin ja begardien ryhmät, jotka käsittivät uskonnon Jumalan ja ihmisen sielun mystiseksi rakkaussuhteeksi. Mystinen rakkaus on myös muina aikoina ollut olennainen osa hartaudenharjoitusta. Uskonpuhdistuksessa mystinen aine virallisesti hylät-

tiin, samoin kuin naiseuden metaforat, mutta ihmisten harjoittamiin arkisiin kultteihin ne jäivät.

Eräs huikkeimpia uskonnollisen mystisen rakkauden kuvauksia on Gianlorenzo Berninin (1598-1680) mestariteos Pyhän Teresan hurmio (1645-1652) Santa Maria della Vittoria -kirkon Comaro-kappelissa. Avilan Pyhä Teresa oli vastauskonpuhdistuksen suurimpia pyhimyksiä. Hän kuvasi, miten enkeli lävisti hänen sydämensä liekehtivällä kultanuolella:

Tuska oli niin suuri, että huusin ääneen, mutta samanaikaisesti tunsin sellaista rajatonta ihanuutta, että halusin tuskan kestävän ikuisesti. Se ei ollut fyysistä, vaan psyykkistä tuskaa, vaikka se vaikutti jossain määrin myös ruumiiseen. Se oli ihanin hyväily, jonka Jumala kohdisti sieluun.

Berninin teos on sijoitettu kappelissa siten, että sen valkeaan marmorin lankeaa ylhäältä ylimaalliselta tuntuva valo, joka saa siinä olevat hahmot, Teresan ja enkelin tuntumaan miltei ai-neettomilta. Hahmojen hulmuavat vai-pat saavat aikaan illuusion siitä, että he ovat matkalla kohti taivasta. Taustalla loistavat alttarin yläpuolelta lähtevät kultaiset säteet. Kappelin katossa on il-lusionistinen maalaus taivaallisine en-kelijoukkoineen. Valo liittää Teresan hurmion tähän taivaalliseen maise-maan.

Taivaallisuudesta ja pyhydestä huolimatta Teresan kokema tunnetila on Berninin kuvaamana mitä aistillisin. Nuolta pitelevä enkeli saa itse asiassa

lemmenjumalan roolin. Teresan raukea taaksepäin kaatuva asento, aavoin suu ja suljetut silmät tuovat mieleen rak-kauden hurmion täyttyntyksen. Teok-sessa kuvataan tunnetilaa yhtä orgasti-sena kuin Teresa sitä tekstissään itse kuvasi.

Rocktähti Madonna rinnastaa valo-kuvakirjassaan Sex rukouksen ja or-gasmin aiheuttamat ääntelyt toisiinsa. Musiikkivideon Like a Prayer sanoissa on kuvattuna tarkalleen sama tunnetila, jota Pyhä Teresa kuvaa omassa hur-miokokemuksessaan:

When you call my name it's like a little prayer,

I'm down on my knees, I wanna take you there.

In the midnight hour I can feel your power.

Just like a prayer you know I'll take you there.

I hear your voice, it's like an angel sighing,

I have no choice, I hear your voice, feels like flying,

I close my eyes, Oh God I think I'm falling

out of the sky, I close my eyes, Heaven help me.

Orgastisessa henkisessä tai fyysisessä kokemuksessa on kysymys erillisyyden lakkaamisesta ja paluusta pehmeään, esitajunnalliseen alkutilaan. En erottelisi henkistä ja fyysistä orgasmia toisistaan, vaan näkisin, että myös ulkonaisesti pelkästään fyysisessä aktis-sa, jopa silloin kun käytetään prosti-tuoidun palveluksia, on pohjalla sa-

masta lähteestä kumpuava halu raueta ja samastua toiseuteen, ylittää raja ja kokea ykseys oman erillisyyden aiheuttaman kivun sijasta.

Androgynia toimii myös sekä biologisella, sosiaalisella että metafysisellä tasolla. Johanneksen apokryfivankeliumissa kolminaisuus muotoutuu seuraavasti:

Minä olen se, joka on aina teidän kanssanne.

Minä olen isä, minä olen äiti, minä olen poika.

Gnostilainen teksti The Thunder, Perfect Mind kuvaa ykseyttä, moninaisuutta ja rajojen ylittämistä näin:

Minä olen huora ja minä olen pyhä;

minä olen vaimo ja neitsyt;

minä olen äiti ja tytär.

Minä olen hedelmätön,

ja lukuisat ovat minun poikani.

Minä olen morsian ja sulhanen,

ja puolisoni on se, joka synnytti minut.

Minä olen isäni äiti,

ja puolisoni sisar,

ja hän on minun jälkeläiseni.

Minä olen hiljaisuus, joka on käsittämätön

ja mielessä toistuva ajatus.

Gnostilaisessa tekstissä Trimorphic Protennoia perusykseys ja sen lähde kuvataan seuraavasti:

Minä olen Protennoia, ajatus, joka kumpuaa valosta. Minä olen liike, joka kumpuaa Kaikkeudesta, hän, jonka kautta Kaikkeus muotoutuu, ensimmäisenä syntynyt niiden joukosta, jotka tulevat, hän, joka on olemassa ennen Kaikkeutta.

Minä olen androgyyni. Minä olen sekä Äiti että Isä, koska parittelen itseni kanssa... ja niiden kanssa, jotka rakastavat minua. Minä olen Kohtu, joka antoi muodon kaikelle. Minä olen Meirothea, Äidin kunnia.

Itäisessä perinteessä mystinen ykseys on olennainen tapa hahmottaa maailmankaikkeutta. Tavallaan itäisessä ajattelussa semioottinen alue on koko ajan manifestoidumpi ja tietoisuus siitä kaiken merkityksenannon lähteenä on läpinäkyvämpi kuin läntisessä perinteessä, jota symbolinen alue dominoi ja hallitsee. Puoli vuosituhatta ennen Kristusta Kiinassa kehittyi taolainen mystiikka Laotsen opettamana. Taolaisuudessa Wu-wei tarkoittaa toimeliaisuutta ilman toimintaa, hiljaisuudessa pysyttelemistä ja tyhjyyteen pyrkimistä.

Lao Tsen teoksessa Tao Te Ching semioottinen chora saa seuraavan muodon:

Laakson henki ei kuole.

Sitä sanotaan mystiseksi naaraaksi.

Mystisen naaraan portti

on taivaan ja maan alku.

Loppumatta se on:

käytät sitä, eikä se ehdy.

On jotakin, jolla ei ole muotoa, on ennen taivasta ja maata.

Äänetön se on, aineeton,

yksinäinen, muuttumaton,

kaikkialle tunkeutuva, mutta tyhjentyvätön.

*Sitä voi sanoa kaiken äidiksi taivaan
alla.*

*En tiedä, mikä sen todellinen nimi on,
mutta nimitän sitä Taoksi.*

*Jos minut pakotetaan antamaan sille
nimi,*

sanon sitä Suureksi.

*Suuri merkitsee samaa kuin 'kulkea e-
teenpäin';*

*tämä merkitsee samaa kuin 'kulkea
kauas',*

*'kulkea kauas' merkitsee samaa kuin
'palata takaisin'.*

Kristinuskon hyväksytystä kaano-
nista on karsittu paljon siitä mystisestä
aineistosta, jota tuossa kulttuuriympä-
ristössä oli runsaasti tarjolla. Pietarin
traditiossa pyrittiin profeettallisen hurs-
kauden keinoin ja hallinnollisin mer-
kein pikemminkin ottamaan todelli-
suutta haltuun kuin syvästi ymmärtä-
mään olemassaoloa kaaoksen ja järjes-
tyksen vuoropuheluna. Mielenkiintoi-
sena osana unohtettua traditiota ovat
mustat madonnat. Näitä tummaihoisia
madonnankuvia on lukuisia eri puolil-
la, mutta niiden esiintyminen on tiheitä
Keski- ja Etelä-Euroopassa. On havait-
tu, että mustien madonnien levinnei-
syys jollakin tavoin korreloi Maria
Magdaleenan voimakkaisiin kulttipaik-
koihin. Tätä on tulkittu siten, että Pie-
tarin profeettallisen hurskauden ja orto-
doksisen kristinuskon vastavoimana
toimineen Maria Magdaleenan edusta-
man gnostilaisen ja mystisen kristinus-
kon muodot säilyivät näillä alueilla e-
linvoimaisina virallisesta tunnustukses-
ta huolimatta.

Enhkä Raamatun huikein mystisen
rakkauden teksti on Korkea veisu:

*Minä olen musta, mutta ihana, te Je-
rusalemin tyttäret,*

*kuin Keedarin teltat, kuin Salomon
seinäverhot.*

*Älkää katsoko sitä, että minä olen
musta, päivän paahtama.*

*Suljettu yrttitarha on siskoni, morsia-
meni,*

suljettu kaivo, lukittu lähde.

*Sinä olet yrttitarhojen lähde,
elävien vetten kaivo...*

*Pane minut sinetiksi sydämellesi, sine-
tiksi käsivarrellesi.*

*Sillä rakkaus on väkevä kuin kuolema,
tuima kuin tuonela on sen kiivaus,
sen hehku on tulen hehku, on Herran
liekki.*

*Eivät suuret vedet voi rakkautta sam-
muttaa,*

eivät virrat sitä tulvaansa upottaa.

*Jos joku tarjoaisi kaikki talonsa tava-
rat rakkauden hinnaksi,
häntä vain halveksuttaisiin.*

Mystiikka rajan ylittämisenä ja toi-
seuteen astumisena, matkana alkuvii-
sauteen saa muotoa, kun seuraamme
tunnettujen mystikkonaisten ja -mies-
ten toimintatapoja. Tuntemamme mys-
tikkonaiset toimivat vastoin naiselle
varattua hiljaisuuden ja alistuvuuden
periaatetta. Pikemminkin he toimivat
aktiivisesti miesten lailla vastoin aika-
kauden yleistä naisten käyttäytymis-

mallia voidakseen levittää ja säilyttää sanomansa. Esimerkiksi 1100-luvulla vaikuttanut monipuolinen lahjakkuus, nunna Hildegard von Bingen, jonka me tunnemme lähinnä hänen sävellystensä ja laulujensa perusteella, toimi hyvinkin aggressiivisesti voidakseen saada tarkoituksensa läpi. Samoin Jeanne Arc näkyneen valitsi sotaisan toiminnan mallin eristyneen meditaation sijasta. Kun taas tarkastelemme miesmystikkoja, esimerkiksi Fransiskus Assisilaista, voimme todeta hänen vallinneen mitä pehmeimmän ja perinteisen ajattelun mukaan naisellisimman toimintatavan. Ajatus mystiikasta ihmisen androgyynin olemuksen manifestoitajana on mielenkiintoinen.

Mystiikan ajatus ihmissielun jumallallisesta kipinästä oli uskonpuhdistukselle vieras vaikka puhtasoppisuuden aika elvyttikin luterilaisuudessaakin mystiikan muotoja. Luterilaisuuden traditio on liittynyt Pietarin profeettallisen selkeään rationalismiin, jossa ihmiselle on ulkopuolelta annettu ilmoitus ja yksinkertaisena tehtävänä on toimia tämän ilmoituksen mukaan. Symbolinen isän alue on tämän ajattelun mukaan ainoa näkyvä ja konkreettinen todellisuus. Pietarin aikoihin koettiin hellenististen jumalatarten mysteerien traditio uhkaavana ja vastaavasti Luther halusi irtiottua mystisestä naiseuden alueesta, ennen kaikkea Marian palvonasta.

Alankomaissa syntyi myöhäiskeskiajalla devotio modernina vastaliik-

keenä aiemmalle sisäänpäin kääntyneelle hartaudelle. Tämän mystisen liikkeen ideana oli mystiikan kytkeminen osaksi käytännön elämää lähinnä samanaikaisen humanistisen ajattelun pohjalta. Mystiikka toimi siltana humanismiin painottaessaan huomiota ihmiseen. Myöhemmin valistus ja rationalismi tuomitsivat luonteensa mukaisesti mystisen todellisuuden olemassaolon. Seuraavat vuosisadat aina tälle vuosisadalle saakka kuluivatkin länsimaissa sitten positivistisen materialistisen ajattelutavan hallitessa.

Tällä hetkellä mystisten liikkeiden leviäminen on voimakas globaali ilmiö. Siihen yhdistyy naiseuden näkökulman nousu ja positivistisen tradition mukaan luodun maailmankuvan pettäminen ja rajojen tunnustaminen. Androgynia on edelleen relevantti metafora mystiselle kokemukselle. Kaaosteoria ja sumea logiikka ovat manifestoineet mystisen, hallitsemattoman elementin myös tieteen kertomuksissa. Modernin fysiikan viimeaikaisten tulosten valossa dualistinen ajattelu on osoittautunut kyseenalaiseksi. Ykseyden globaaliksi metaforaksi eräät luonnontieteilijät ovatkin valinneet kreikkalaisen Gaia-jumalattaren. Gaia-hypoteesin mukaan koko maailma on yksi ainoa elävä organismi, jossa jokainen yksittäinen osa vaikuttaa kokonaisuuteen ja kaikkeen muodostumiseen.

Mikko Telaaranta, pääsihteeri MYSTIIKKA JA NAINEN

Alleluia!

*O virga mediatrix
sancta viscera tua
mortem superaverunt
et venter tuus
omnes creaturas illuminavit
in pulcro flores
suavissima integritate
clausi pudoris tui orto.*

Hildegard von Bingen

Kuten niin monet keskiajan runoilijat, käyttää tämän laulun tekijä Hildegard Bingeniläinen luonnon kielikuvia herättääkseen kuulijassa luonnollisen kaipuun jumalalliseen, kaipuun, joka on meissä ihmisissä muistona Paratiisista ja joka saa ihmisen pyrkimään takaisin jumal-yhteyteen. Mystiikka on ihmisen kaipuuta takaisin jumalayhteyteen. Siksi on vaikea sanoa, miksi sellaista kutsutaan mystiikaksi. Mystiikaksi sitä voi kutsua vain maailmassa, jossa ihmisen kaikkein luonnollisin kaippuu on käynyt vieraaksi, tai - toinen vaihtoehto - maailmassa, jossa jumaluus ja jumalallisuus ovat ymmärretty niin erillisiksi elämästä, että niiden tavoittelu on käynyt elämälle vieraaksi.

Ylläolevassa Hildegard Bingeniläinen puhuu Mariasta ”oksana”, joka on

ikäänkuin välittävä tekijä meidän ihmisten ja Jumalan välillä, aivan kuten puun oksa yhdistää puun lehdet, meidät ihmiset, puun runkoon ja juuriin, Jumalaan. Laulu huipentuu Marian eläväksitekevän kohdun ylistykseen (Sancta viscera tua). Mutta Hildegardille Marian kohtu on elämän kohtu, elämän, joka on voittanut kuoleman ja jonka kautta kaikki luotu on tullut ilmeisyyteen ja puhjennut kukkaan Marian ”lempeimmän koskemattomuuden kokonaisuudessa”. Maria on tässä uskonnollinen kuva, mutta samalla hän vertautuu kaikkein tavallisimpaan luonnon ilmiöön.

Eräs juuri Hildegard Bingeniläiselle ominainen korostus liittyy luontoon, ja siten häntä voisi kutsua myös luonnonmystikoksi, ellei tämäkin kuulostaisi jotenkin oudolta. Meille luonnontieteen erittelemille ihmisille on vaikeata edes kuvitella sitä suuruutta ja sydämentäyteistä kunnioitusta, jolla keskiajan ihminen eli luomakunnassaan. Tätä kuvastaa hyvin se, että keskiajalla kosmologinen tarkastelu, maailman-kaikkeuden kokonaistarkastelu ymmärryksen varassa, tuotti hämmästyttävän monimuotoisia tutkielmia. Luonto on niissä yleensä ymmärretty aivan toisin kuin omassa luonnontieteellisissä tutkimuksissamme, usein naivilla ja epäeksaktilla tavalla, mutta samalla ta-

valla, joka ikäänkuin tuo luonnon ymmärrykselle merkityksellisenä inspiraation lähteenä esille. Hildegard on tästä poikkeuksellisen hyvä esimerkki, jolle maailmankaikkeuden ja ihmis-kaikkeuden samankaltaisuudet antoivat jatkuvasti uusia virikkeitä sekä ymmärryksen että kunnioituksen kasvulle.

Juuri tämä ymmärryksen ja syvän kunnioituksen liitto on eräs avain koko ”mystiikan” (ja perinteisen filosofian) ”tunnerekisterin” löytymiseen: tunne on sanana kärsinyt inflaation nykykielessä.

Hildegard sanoo mm: Aivan kuten Jumalan Sana on lävistänyt kaiken luomisessa, siten ihmisen sielu lävistää koko kehon... Sielu on siten lihan vihreä elinvoima..., keho kasvaa ja kehittyy sielun kautta, aivan kuten maa tulee hedelmälliseksi kosteuden kautta. (Divine Works, I,4,21)

Näin Hildegard Bingeniläisen kautta Nainen ja mystiikka -otsikon alta löytyy ainakin kaksi luontevaa asiaa: syvä suhde olemisen syntymiseen, sen rakentumiseen, sekä kokonaisvaltainen luonnon tarkastelu. (Kuva, kosminen muna, Visio 3, joka Hildegardin saaman selityksen mukaan ilmentää näkymätöntä ja ikuista maailman ykseyttä.)

Tässä Hildegardin laulussa ilmenee keskeisenä teema, jossa naiseus tulee osaksi mystistä, siis kokonaisvaltaista, elämäнкäsitystä: nainen, feminiinisyys, edustaa koko luontoa luovana periaatteena (Natura naturans), synnyttävänä

ja välittävänä tekijänä, jonka kautta olevainen saa ilmenevän muotonsa. Hildegardin kristillisessä ajattelussa Maria on tämän luovan luonnon periaatteen symboli, Jumalan ja ihmisen sekä ihmisen ja luomakunnan välittäjä, ”virga mediatrix”.

Mystiikaksi tämän kaiketi tekee juuri se, että uskonnon keskeinen sisältö ymmärretään symbolisesti. Kirjoituksissa puhutaan eräästä juutalaisesta naisesta, Mariasta, Mirjamista, mutta olennaista ei ole tämän naisen juutalaisuus tai se historiallinen tapahtuma, että tuo juutalainen nainen synnytti poikalapsen. Sen sijaan olennaista on se, mitä tästä tapahtumasarjasta voi ymmärtää, mikäli ihminen tulkitsee sen uskonnollisesti.

Tässä on eräs koko mystiikalle ominainen lähtökohta. Mystiikka on uskonnollista tulkintaa - usein kai voisi sanoa, että se on uskollista tulkintaa! Sille uskontojen ulkoiset faktat eivät merkitse pelkkinä faktoina mitään: uskonto on joko merkityksellinen jokaiselle ymmärrykseen pyrkivälle ihmiselle tai sitten se on tarpeeton.

Esimerkiksi Marian tapauksessa juutalaisuus on kautta aikojen kritisoinut kristinuskoa juuri siitä, että se väittää Jumalan astuneen eräänä päivänä erään juutalaisen naisen kohtuun, kehittyneen siellä ihmiseksi ja sitten syntyneen Jumalana ihmiskunnan vapahtajaksi maailmaan, kuolleen ja nousseen takaisin taivaaseen Jumalana. Juutalaisuuden näkökulmasta tuollaisen väittäminen on paitsi mieletöntä myös uskonnollisesti loukkaavaa. Maailman-

kaikkeuden Jumala, Hän, jossa kaikki on ja johon kaikki on palaava, hänkö astuisi väliaikaisesti yhden satunnaisen juutalaisnaisen kohtuun pelastaakseen maailman! Juutalaisen ei tarvitse ymmärtää kristillisen uskon tapahtumia ja siksi ne pelkkinä tapahtumina ovat hänelle vailla mieltä.

Tämä juutalaisuuden esimerkki on mielestäni kylliksi osoittamaan, että joko uskonnolla on symbolinen merkitys tai sitten sillä ei ole merkitystä (vastaavia esimerkkejä voisi ottaa kristillisistä juutalaisuuden kommentaiteista). Jos jollain seikalla on symbolinen merkitys, niin silloin sellaisen ymmärtäminen edellyttää ihmismielen tulkintaa, jossa symbolin merkitys voi tulla ilmeiseksi. Symbolit ilmaisevat merkityksiä, jotakin sellaista, joka voi olla totta vain elävän kokemuksen: ne ilmaisevat kokemusta, ne eivät ole se, koska kokemusta ei sanallisesti voi täydellisesti ilmentää. Siihen voi vain viitata. Symbolit ovat viittoja - tai kuten eräs arabiankilinen mystiikan sanonta sanoo: symboli on silta todellisuuteen.

Esim Kreikkalaisen mytologian suhteen on ollut selvää, että se on rikas symbolisen tulkinnan kohde meillä länsimaissa, koska siinä ei ole ollut elävää uskonnollista painolastia rasitteena. Myyttejä on voitu vapaasti tulkita ihmisen olemassaolon selittäjinä, eikä niille ole ollut yhtä virallista tulkintaa, kuten kirkolla on ollut kristinuskon suhteen. Kristinuskon tulkinta on tästä syystä aina ollut ongel-

mallista näennäisestikin kristillisessä maailmassa.

Myös Antiikin kreikkalaisille Homeroksella ja Hesiodoksella oli poikkeuksellinen asema. Heidän kirjoituksillaan oli jossakin määrin uskonnollinen, ”ilmoituksellinen” luonne niin, että filosofit sekä kommentoivat että tulkit-sivat näitä kirjoituksiaan aivan kuten myöhemmin kristilliset teologit ovat Raamattua selittäneet. Mutta jo antiikin aikana meille tutut jumaltarinat olivat nimenomaan tarinoita, hyviä ja kenties sattuvia kuvauksia, mutta ne eivät kuuluneet antiikin ihmisen uskontoon. Valtaosa antiikin myyteistä ovatkin alkuperältään joko Aasialaisia tai tuntemattomia, ne olivat kreikkalaisillekin lainatavaraa, usein merkitykseltään hämääviä, mystisiä. Antiikin ihmisen ”uskonto” koostui aivan muista tekijöistä kuin tarut.

Mutta antiikin vaikutus meihin nykyihmisiin on merkittävä, ja varsinkin tällaisessa aiheessa, Mystiikka ja nainen, ei kreikkalaista perinnettä voi sivuuttaa. Antiikin maailma on näet olennaisesti vaikuttanut siihen miten länsimaissa on suhtauduttu eri aikoina mieheen ja naiseen.

Aivan erityisesti tämän illan teeman kannalta on tärkeää tuoda esille erästä syvää kreikkalaisen maailman ajattelun juonetta, jonka vaikutukset jälkimaailmaan ovat olleet perusteelliset. Tämä juonne on misogynia eli naisviha.

Naisviha on minulle tässä tärkeä asia siksi, että se on tyypillinen yleistävä katsanto, jonka mukaan naiset ovat sitä

taikka tätä: nainen on katala; sellaisia naiset ovat! Tällaiset yleistykset eivät pönkitä juuri muuta kuin ennakkoluulojamme, yleisinä totuuksina pitämiamme arvoita, jotka hämmästyttävän usein toteuttavat itseään. Mystiikka on tällaisten yleistysten vasta-aine, sillä se on aina hyvin yksilöllistä: se voi koskettaa kenties jotakuta naista, mutta ei koskaan naissukukuntaa.

Kun kuuntelee sukupuolikysymystä koskevia keskusteluja, niin melko usein törmää siihen peruskäsitykseen, että meidän nykyihmisten eräs perusta ajatella naisesta kielteisesti on raamatullinen. Tällöin viitataan Eevaan syntiinlankeemuksen lankeajana sekä juutalaiseen patriarkaaliseen perinteeseen, joka on alistanut naista ja josta meille on sitten kristinuskon kautta periytynyt hyvin kielteinen käsitys koko seksuaalisuudesta ja ennen muuta naisesta synnin välikappaleena.

Tämä näkökulma on vähintään likinäköinen. On totta, että Vanha testamentti ja sen luomiskertomus on ollut koko historiamme ajan se peruskertomus, joka on eniten värittänyt käsityksiämme ennen kaikkea seksuaalisuudesta ja naisesta. On myös totta, että kristinuskon kautta aikojen syyllistännyt aivan erityisesti juuri naista seksuaalisuudella. Mutta on vähintään yhtä totta, että ratkaisevasti länsimaissa on vaikuttanut se tapa, jolla syntiinlankeemuksen peruskertomusta on luettu ja tulkittu. Ja nämä lukulasimme hiottiin huolellisesti antiikin kreikassa. Tässä suhteessa voisi sanoa, että juutalaisuus antoi kristinuskon kautta uutta ainesta

vanhoille kreikkalaisille ennakkoluuloille ja yleistyksille siitä, mitä nainen on.

Nämä kolme tekijää: Vanhan testamentin peruskertomus syntiinlankeemuksesta, kristillisen uskon syntyminen sekä hellenistinen vahva naisvihan perinne ovat yhdessä ne tekijät, jotka ovat muovanneet meidän länsimaiden kulttuurikäsitteitä perustavasti niin naisesta kuin miehestä ja seksuaalisuudesta. Itse asiassa juutalainen patriarkaalinen perinne on tässä keitoksessa nimenomaan naisen suhteen kaiken neutraalein: naisviha ei kuulu rabiiniseen perinteeseen siitä huolimatta, että varhaiskeskiajalta alkaen myös juutalaisuus länsimaistuessaan omaksui tästä vahvasta naisvihan perinteestä aimo annoksen omiin opetuksiinsa. Elementtinä naisviha on kuitenkin täysin vieras juutalaisuudessa - aivan kuten se on tähän päivään asti vieras lähi-idän maailmassa.

Kreikkalaisen ajattelun kyseenalainen lahja länsimaille naiskysymyksessä on kertomus Pandorasta ja Pandoran lippaasta, lippaasta, joka itse asiassa on tarkoittanut naisen kohtua ja vulvaa. Tämä tarina on elänyt hellittynä kautta vuosisatojen länsimaisessa perinteessä, ja vaikuttaa edelleen syvästi kulttuurimme perusrakenteisiin. Oman aikamme tunnettuja Pandora -tulkintoja ovat Franz Wedekindin versio LULU, sekä sen pohjalta G.W.Pabstin tekemä kulttielokuva Pandoran lipas. Tämä nuorin kerrostuma Pandora -perinteessä on puolestaan aivan ratkaisevalla tavalla sekä muovannut että

tulkinnut modernin maailman naiskäsitystä. Kyse ei siis ole vähäpätöisestä sivujuonteesta elämässämme.

Kertomus Pandorasta tunnetaan Hesiodoksen kertomana tarinana Prometheuksesta, joka ryösti ihmisille tulen sekä Jumalten kostosta, jonka ne toteuttivat juuri Pandoran lippaan kautta. Pandora on Jumalten kehitelmä ja taidokas rakennelma, eräänlainen keino-olio, joka toimii kuin tulen vastakohta (anti pyros), kaunis Paha, jonka kauneuden viettelemänä ihmiskunta joutuu jatkuviin vitsauksiin.

Ajatuksena on, että naisen miehestä poikkeavat muodot, rinnot ja uumat ovat ikäänkuin jumalten raskasta ironiaa. Ne ovat miehen silmille kauniit kuin korut, mutta niiden perusominaisuus on viekottelu pahaan ja epätoivoon. Hänen nimensä Pandora tarkoittaa ”kaikki lahjat”, mutta sekin on ironinen, sillä jo Hesiodos väänsi sen merkitykseen, jonka mukaan Pandora vastaanottaa kaikki lahjat.

Juuri tässä mielessä Pandora on vaikuttanut ratkaisevasti oman kulttuurimme naiskuvaan, jonka mukaan nainen on kulutusjuhlan juhla-olento, johon uppoaa miesparkojen huolella kahmima omaisuus turkiksiin, timantteihin ja hörsöihin, siis turhuuksiin. Tämän käsityksen kirjallinen esimerkki on Emil Zolan Nana.

Tähän kaupalliseen ja merkantilistiseen naiskäsitukseen kuuluu myös ajatus naisesta käsittämättömänä ja irrationalisena olentona, joka avaa

kulutusjuhlan syntyaikoina 1800-luvulla loputtoman suon psykoanalyttiselle intressille ”alitajunnan” tutkimattomuuteen. Se avaa käsityksen naisesta taiteilijan muusana, siis enemmän tai vähemmän mystisenä - ja ennen kaikkea hysteerisenä olevaisena, joka innoittaa miehistä luovuutta tai suistaa miehistä kunniallisuuden häpeään. Ja näin tämä tarina myös muovaa hitaasti viimeisen sadan vuoden aikana noussevan vastustuksen erilaisina feminismin muotoina, jotka yrittävät karistaa ajattelustamme (niin miesten kuin naisten ajattelusta) tätä lujassa istuvaa naisvihaa, jota voisi hyvin kutsua myös elämän vihaksi tai elämän peloksi.

Pandoran lippaassa olivat kaikki maailman vitsaukset. Sieltä ne purkautuivat maailmaan, kun Pandora avasi lippaansa. Ovelasti kertomus selittää siis seksuaalisuudenkin naisen syyksi, aivan kuin miehellä ei olisi mitään osaa naisen vulvan avaamisessa, neitsyyden menettämisessä. Pandora avaa itse lippaansa ja sieltä kaikki tämän maailman vitsaukset lennähtävät taivaan tuuliin meitä ihmispoloja vaivaamaan. Ja kuin kruunaamaan tämän miehelle koituneen viheliäisyyden jää lippaaseen jäljelle ainoastaan toivo, siis kuvitelma siitä, että kaiken tämän kataluuden jälkeen olisi sittenkin vielä jotakin toivotavissa, vaikka niin ei asia olekaan. On vaikea kuvitella pessimistisempää ja kielteisempää maailmankuvaa. Asiat olisivat hyvin, ellei naista olisi. Tässä tunnutaan unohtavan se tosiasia, että siinä tapauksessa mitään ei ylipitään olisi. Ja itse asiassa juuri kreikkalai-

sessä ajattelussa esiintyykin ajatus, että parempi olisi jos mitään ei olisi.

Sen sijaan Raamatun ensilehtiillä seksuaalisuudella ja Paratiisista karkoitukSELLA ei ole yhteyttä. Aatami ja Eeva rakastelivat Paratiisissa kaikella asi-aankuuluvalla ilolla ilman mitään lan-keemusta. Itse asiassa rabbiinisessa perinteessä jopa kerrotaan, että eräs käärmeen motiiveista houkuttella Eevaa sai alkunsa siitä kiihtymyksestä, jonka valtaan käärme joutui nähtyään Aa-tamin ja Eevan rakastelevan. Käärme tunsii vastustamatonta halua Eeva-an ja tämä herännyt himokkuus oli motiivina Eevan houkuttamiselle.

Sympatiat ovat tavallaan molempien puolella: on helppo kuvitella, miten juuri Eeva kiihdytti käärmeen luovaa mielikuvitusta ja, toisaalta Eevankaan heikkoutta käärmeeseen ei ole mahdo-tonta ymmärtää. (Juutalaisuuden ”Yetser hara” on hyvin monisäikeinen käsite, jota Freudin ”libido” kuvaa vahvan reduktionistisesti.)

Vanhatestamentillisessä syntiinlankee-muksessa Eevan osuus on keskeinen: hän sortuu kiusaukseen ensin, joskin vastapelurina on myös kaikista olen-noista ovelin, käärme. Mutta olennais-ta on, ettei juutalaisuus tehnyt tästä suinkaan sitä johtopäätöstä, että nainen on ihmiskunnan pahan alku ja juuri -päinvastoin.

Eevan lankeemus ei vielä aiheuta syn-tiinlankeemusta: syötyään omenasta Eeva tajusi, että oli hyvä syödä siitä puusta, ja että se oli ihana nähdä, ja se oli suloinen puu antamaan ymmärrystä.

Tämän tajuttuaan Eeva antoi Aatamille myös hedelmäästä ja Aatami otti ja söi. Silloin aukenivat molempien silmät ja vasta siitä sai alkunsa häpeä. Tämän jälkeen Jumala kysyy nimenomaan Aatamilta: missä olet? Aatami on siis edelleen syyntakeinen, vastuullinen olento, jonka tulee tietää missä hän seisoo.

Aatami yrittää sysätä vastuuta hede-lmän syömisestä Eevan harteille, mutta tämä yritys ei mene läpi. Päinvastoin, juutalaisissa kommentaareissa todetaan tässä kohdassa, että Aatamin tämä yritys sysätä syy toisen niskoille on tyyppiesimerkki ihmisen häpeämättö-myydestä. Kommentaarin mukaan on Aatamille häpeäksi, että hän yrittää selittää hedelmän syömistään Eevalla, sysätä siis synn Jumalan hienoimman lahjan viaksi. Joidenkin mukaan juuri tämä häpeämättömyys ja kiittämättö-myys on varsinainen syy Paratiisista karkoitukseen, joka seuraa vasta sen jälkeen kun kumpikin osapuoli on saa-nut oman rangaistuksensa teostaan.

Voi siis sanoa, että sekä Pandora -tarina, että Paratiisi -kertomus ovat miesnäkökulmia. Molemmista nainen on Jumalan lahja, mutta Pandora on maailman kirous, kun taas Eeva on sen siunaus. Raamatun kertomuksen mu-kaan Eeva on kaiken olevaisen äiti ja juutalaisuudessa oleminen on siunauk-sista suurin - ja miten muuten voisi olla maailmankuvassa, jonka perustana on yksi Jumala. Kreikkalaisessa ajattelus-sa ei tätä perustaa ole, sen sijaan krei-kasta periytyy vahvat perinteet ajatella olevaista eri tasoilla siten, että mate-

riaalinen, siis ”äidillinen”, konkreettinen olevainen on arvoltaan jotakin alempaa, jopa pahaa. Tällä ajatteluperinteellä on tunnetusti vahva jatkuvuus länsimaaisessa uskonnollisessa ajattelussa nykyaikaan asti.

Onneksi Pandora ei ole ainoa kreikkalaisen mytologian naishahmo ja siksi edellä luonnostelemani naisviha ei myöskään ole ainoa, mitä kreikkalaiset aiheesta ajattelivat. Jos tämän illan aiheen kannalta ajattelsi rinnakkain kristillistä Hildegardin ajattelua ja kreikkalaista mytologiaa, niin silloin Marian vertailukohdaksi tulisi ottaa mytologiasta pikemmin Afrodite kuin Pandora.

Uskoisin, että kaikille on jotenkin itsestäänselvää, että juutalainen tai kristillinen Maria ei ole sama asia kuin kreikkalainen Afrodite. Mutta jos nyt puhumme aiheesta Nainen ja mystiikka, niin silloin on perusteltua tuoda nämä kaksi feminiinistä hahmoa rinnakkain esille.

Afrodite on jumalten lapsi, joka syntyy Taivaan, Uranoksen spermasta meren kuohuissa. Kaikki tuntenevat hänet ainakin Botticellin maalauksesta, jossa Afrodite seisoo näkinkengässä meren aalloilla. Näkinkenkä on hyvin rikas naiseuden symboli, osteri, jonka pehmeän liukas liha ja huulimainen muoto ovat ilmeisesti kautta aikojen tuoneet mieleen naisen vulvan. Tämä symboli on paitsi Afroditen, myös Marian eli Maren, meren symboli. Sellaisena se on löytänyt tiensä myös useimpiin moskeijoihin, joissa näkinkenkä koris-

taa arkkitehtoonisena elementtinä Me-kan ja rukousten suuntaa osoittavaa Kiblaa. (Kalvo 2) Simpukkaan liittyvä luontevasti myös ajatus helmistä, meren rikkaudesta, joita syvälle sukeltava ihminen voi meren kätköistä, simpukan sisältä löytää.

Afroditen laatumääre on ”philotes” eli hellyys, kahden olennon välinen rakkaus. Afroditen asema on keskeinen Jumalten, luonnon ja ihmisyyden välissä: hän on rakkauden ruumiillistuma sen seksuaalisesti eriytyneessä mies-nais -muodossa, mutta hän on edelleen yhteydessä kosmoksen kanssa. Näin kreikkalaisesta mytologiasta saadan rakkauden naisnäkökulma: nainen voi jalostaa, hengellistää ihmiseläimen, miehen, luonnonmukaisen vietti-impulssin hellyyden ja kiintymyksen-täyteiseksi rakkaudeksi.

Nämä Afrodite-rakkauden ominaisuudet eivät erota sitä fyysisestä rakastelusta. Pikemmin ne kohottavat sen sokeasta vietti-impulssista ihmisyyden ja siten hengellisyuden yhteyteen. Tämä ei olisi mahdollista ilman seksuaalisuuden eriytymistä naiseksi ja mieheksi: ilman miehen ja naisen välistä eroa ja välimatkaa ei rakkaus tässä jumalallisessa ja täydessä ihmismerkityksessä olisi mahdollinen. Juuri eriytyminen, omaksi itseksi tuleminen, tekee mahdolliseksi välittävän ja eheyttävän ihmisrakkauden, yhdeksi lihaksi tulemisen vapaasta tahdosta. On huomattava, että ilmaisu ”yhdeksi lihaksi tuleminen” on raamatullinen ja sävyllään hyvin voimakas.

Nainen on näin kuvattu rakkauden papparena, opettajana ja initiaation antajana, jonka kautta seksuaalisuus saa spirituaalisen sisällön ja ilmauksen. Siitä voisi edelleen tehdä sen johtopäätöksen, että lihallinen rakkaus, seksuaalisuus, on ihmisen jumalallinen voima silloin kun se jalostuu pelkäästä parittelunhalusta tai lisääntymisen tarpeesta hellyyden täyttämäksi rakasteluksi, toinen toiseen sulautumiseksi, yhdeksi lihaksi ja hengeksi tulemiseksi. Tämä on lähes vastakohta käsitykselle naisesta viettelijänä, miehisten viettien herättäjänä, vamppina. Tämä puhtaasti viettien valtaan antautuva seksuaalisuus, nautinto ilman hengellisyttä, merkitsee pikemmin ihmisen identiteetin tuhoa kuin sen täyttymystä. Sille antautuessaan ihminen alittaa itsensä.

Minusta tässä olisi hyvä Nainen ja mystiikka -aiheen opetus: mystisesti nainen opettaa, että elämässä ei ole kyse kaksinaisesta rakkaudesta, jossa toinen olisi lihallinen Eros ja toinen hengellinen Agape, kuten kristinuskossa on turhan usein ajateltu. Rakkauden jumalattaessa Eros ja Agape ovat yksi ja sama asia, lihallinen ja hengellinen rakkaus, lihaksi tullut sana miehen ja naisen välisessä jumalallisessa rakkaudessa. Synnillistä ei suinkaan ole eroottinen rakkaus, pikemmin sitä on vain sokea himo, jossa toiselle ihmiselle ei ole sijaa, siis seksuaalisuus siinä muodossa, jossa se on omassa kulttuurissamme kaupallistettu ja pornografisoitu pelkäksi viettielämän tyydyttämiseksi.

Mystisesti voisi väittää, että erotiikan spiritualisointi on kulttuurissa ennen muuta naisen tehtävä. Tähän tehtävään ei omassa kulttuurissamme naista kuitenkaan kasvateta; hän kasvaa siihen jos on kasvaakseen. Omassa kulttuurissamme ihmisen suhde Jumalaan on hämärtynyt ja siksi myös miehen ja naisen välinen suhde on kadottanut todellisen merkityksensä. Tämä on tietenkin yleistävästi sanottu ja tarkoittaa siten lähinnä sitä, että omassa kulttuurissamme yksilöiden, miehen ja naisen, välinen aito rakkaus ja hellyys eivät ole julkisesti tunnustettuja elämän korkeimpia ihanteita.

Vielä eräs merkittävä rakkauden historiallinen juonne kristillisen Euroopan sisällä olisi 1100-luvulla nouseva ritarillisen rakkauden tematiikka, jonka alkuperä juontuu arabialaiseen lyriikkaan ja sen heijastuksiin Espanjan kautta Provençen runoilijoihin ja ”hovirakkauden” (*l’amour courtoise*) tematiikkaan. Islamissa tämän rakkauden juuret ovat nimenomaan mystisessä sielun kaipuussa Jumaluuden henkeen, jossa ei kaihdettu väkeviä kään sensuaalisia mielikuvia. Jälleen on siis kyse aidosta lähi-idän rakkauserinteen aallosta länsimaihin, tällä kertaa se tuli Islamin vaikutuksesta.

Euroopassa tämä runous ja elämänkäsitys synnytti uusia maallisen rakkauden muotoja sekä ylevän rakkauden perinteen, Danten ”dolce stil nuovon”, jolla on ollut kauaskantoiset vaikutukset länsimaiseen rakkauserinteseen Romeosta ja Juliasta aina Humisevaan harjuun asti.

Aristokratian piirissä tämä rakkaus-perinne synnytti kokonaan uudenlaisen seksikkään tuhman ja herkullisen paheellisen kulttuurivirtauksen, joka olisi kokonaan oman lukunsa aihe.

On myös merkillepantavaa, että tämä 1100-luvun voimallisesti nouseva eroottinen kulttuuri osuu yksin lisääntyvän Marian kultin kanssa sekä sitä kautta vahvan naisten uskonnon voimistumisen kanssa muuten niin voimakkaan naisvihaissa Euroopan kulttuuri-ilmapiirissä.

Kristinusko sai tästä runoudesta vahvan, eroottisesti latautuneen rakkausperinteen Kristukseen, jolle lihalinen rakkaus oli erityisen vastenmielisyiden ja inhon kimmoke. Sen myötä Kristuksen asema kärsivänä ristiinnaulittuna voimistuu, ja varhaisempi Kristusta kaikkivaltiaana ja voittoisana Herrana kuvaava perinne heikkenee. Krusifikseissa korostuu entistä voimakkaammin Kristuksen kärsimys ja vastaavasti hurskaudessa tuon kärsimyksen myötäeläminen.

Tämän perinteen kenties väkevin naismystikko on reininmaalainen Mechthild Magdeburgilainen (1210-1297), joka ei kaihda voimakkaan sensuaalisia ilmaisuja kuvaamaan sitä suloisuutta, joka hänen osakseen tuli autuuden kokemuksissa.

Väkevällä rakkaus-tematiikalla on uskonnossa muinainen perinne ja kristinuskoon eräs sen voimakas välittäjä oli Salomonin Laulujen Laulu, jota on kautta aikojen tulkittu mm Sielun rakautena Jumalaan. Juutalaisuudessa

tämä perinne on rikas ja sillä on ollut aina sekä fyysisen että hengellisen rakkauden merkitys, koska tässä perinteessä fyysinen rakkaus rakastavasten välillä oli kiinteä osa Jumalan rakkaudessa.

Kristillisessä maailmassa Laulujen Laulu on aina tulkittu pikemmin vertauskuvallisesti Kristuksen ja Kirkon väliseksi lihattomaksi rakkaudeksi, mutta tästä huolimatta sensuaaliset mielikuvat tulivat tätä kautta vahvasti myös kristilliseen käsitteistöön.

Mechthildille Jumalan merkitys on rakkaus. Me ihmiset kaipaamme tulla jälleen liitetyksi Jumalaan, koska kuulumme häneen luonnoltamme. Ihmiselle on yhtä luonnollista etsiä tätä yhtymystä kuin kaloille on luonnollista uiminen tai linnuille lentäminen.

”Kun rakastaja (sielu) käy salaiseen kohtauspaikkaan Herransa kanssa, ei heidän välissään ole enää mitään.” Hiljentynyt feminiininen sielu ylistää Herraa ja tämä puolestaan paljastaa sielulle Jumalaisen sydämensä, joka hehkuu kuin punainen kulta hiilloksessa. Ja Jumala asettaa sielun hehkuvaan sydämeensä niin, että Hän, Suuri Jumala, ja sielu, nöyrä palvelijatar, syleilevät toisiaan ja ovat täydellisesti yhtä kuin viini ja vesi. Tässä ylitsevuotavassa rakkaudessa sielu kuiskaa: Herra, sinä olet rakastettuni, Sinä olet haluni, virtaava virtani, aurinkoni - ja minä olen sinun heijastuksesi!

Toisaalla Mechthild vertaa sielua kipiinään Jumalan majesteettisuuden ahjos-

sa. Hän lausuu Jumalalle: rakasta minua syvälle, rakasta minua pitkään ja usein, sillä mitä yhtäjaksoisemmin minua rakastat sitä puhtaammaksi tulen. Ja mitä enemmän he toisiaan rakastavat, sitä enemmän feminiininen sielu pystyy paljastamaan ominta luontoaan ja vastaavasti sitä absoluuttisempi on Herran ja Hänen palvelijattarensa yhtymys.

Rakkaus on Mechthildille koko luomistyön alku ja syy: ”Jumala ei enää halunnut pitäytyä itseydessään yksin, siksi Jumala loi Sielun ja antoi itsensä suuressa rakkaudessa vain sille - sillä Jumalan luonto on ikuinen rakkaus”.

Tämä viimeainittu luomistyön syy, että Jumala halusi tulla ilmeneväksi, on oikeastaan sanasta sanaan sama ajatus kuin eräs islamilaisen maailman mystikkojen hellimä Profeetan perimätieto, jonka mukaan Jumala oli kätkeyty aarre, joka halusi tulla tunnetuksi; ja niin Jumala loi maailman ja ihmisen.

Tämän tyyppiset mystiikan muodot edustavat mielestäni hyvin vankkaa ihmiskunnan viisausperinnettä, joka on aina keskittynyt ihmisen hitaaseen jalostumiseen, laadulliseen muutokseen, jossa koko ihminen kirkastuu ruumin aisteista alkaen korkeimpaan ymmärrykseen ja rakkauteen asti. Tämä viisausperinne on pyrkinyt osoittamaan, että uskonossa kyse ei ole jostakin tuonpuoleisesta ja haudantakaisesta maailmasta: haudantakainen on se vihon viimeinen paikka, josta ihmisen tulisi etsiä ikuista elämää. Kyse on tässä- ja nyt olevasta elämästä, jonka suhteen

ihmisen aistimiskyky ja ymmärrys voivat kasvaa. Kyse on aina jonkinlaisesta ”tuonpuoleisen aistimisesta”, jumaluuden läsnäololle avautumisesta. Kaikista elämän ilmiöistä kahden ihmisen välinen keskinäinen rakkaus on voimallisimpia pontimia nostamaan ihmistä näihin jumalallisiin asioihin. Toisessa ihmisessä on tuonpuoleinen aistittavasti läsnä; tavoittamaton, mutta kuitenkin rakas.

Ajatus persoonallisesta Jumalasta on noin vain vaikeasti tavoitettava ajatus. On vaikea ymmärtää mitä sana persoona voisi tarkoittaa silloin kun puheena on Jumala.

Sen sijaan rakkaudessa toiseen ihmiseen, syvenevässä ja arjessa elävässä rakkaudessa toinen ihminen voi syvästi tyydyttävällä tavalla avata sydäntämme Jumalan rakastamiseen. Aivan kuten toinen ihminen pitää sisällään koko maailmankaikkeuden, kaiken, joka kuitenkin tulee aivan tietyksi juuri tämän ihmisen kautta minulle aukeavaksi maailmaksi, siten myös Jumalan persoonallisuus voi tulla ymmärryksemme ulottuville toisessa ihmisessä. Rakkaus on yhteensaattava välitila, joka mahdollistuu vasta eriytymisen, tietoiseksi tulemisen jälkeen: tietoisuus on eriyttävä ja tietynsi tekevä voima, joka mahdollistaa rakkauden. Maailma kaikkineen on moninainen ja kaunis, mutta se on yksi ja kokonainen, yhden ja kokonaisen Jumalan luoma Hyvä maailma, jonka hyvyys on ihmisen rakkauden perimmäinen alku, syy ja päämäärä.

Mystikkojen runoutta lukiessa on usein vaikea erottaa puhuuko rakastaja siinä todelliselle vai tuonpuoleiselle rakastetulle; on vaikea sanoa, onko rakastettu Jumala vai ihminen. Tämä ei ole epähuomiossa tapahtuvaa sekaannusta, sillä rakkaus on yksi. Juutalaisen perin-

teen mukaan miehen ja vaimon välinen rakkaus on olennainen ponnahduslauta Jumalan rakkauteen. Ja saman perinteen mukaan Jumala loi miehen ja naisen omaksi kuvakseen. Nämä mies ja nainen ovat yhdessä ihminen; he ovat Jumalan kuva.

Haluaisin päättää juttuni erääseen afrikkalaiseen luomiskertomukseen, jonka mukaan Jumala loi miehen ja naisen. Tämän kertomuksen mukaan kun nämä ensimmäiset ihmiset näkivät toisensa ensimmäisen kerran, he purskahtivat nauruun! On hyvin luultavaa, että jos oma luomisen peruskertomuksemme olisi tällainen, olisi perussuhtautumisemme niin mieheen kuin naiseenkin toisenlainen.

Maija Paavilainen, toimittaja

MYSTIIKA JA TAIDE

”Taide ei enää kulje edellä, se on nyt saumattomasti yhtä kulttuurimme nykytilan kanssa, jonka tärkein tuote on jäte. Moderni taide on osa arvotonta ja osaamatonta yhteiskuntaa, joka ei osaa pitää itseään siistinä.” Ja vielä paljon muuta kirjoittaa Paavo Haavikko repliikissään Suomen kuvalehden viimeisessä numerossa (huhtikuu 96).

Kun yhteiskunta sairastuu, kun kulttuurit rappeutuvat ja arvot katoavat, on taide se voima, jolla ihmiset jaksavat kurkottaa tulevaisuuteen. Näin on ollut kaikkina aikoina. Näin myös meidän aikamme.

Shakespeare kirjoitti näytelmänsä kulttuurin murroksessa. Suomalaiset kaikkien alojen taiteilijat nostivat sortokaudella taiteen tason ennen näkemättömäksi. Viimeisen sodan jälkeinen vaikea aika loi Finnish designin toistaiseksi ylittämättömään kukoistukseen.

Taiteen tehtävä on auttaa ilunistä arjen yläpuolelle. Taiteelle ylittyminen on mahdollista. Taide on ihmisen pyrkimys Jumalan luo, taiteilijan suhde valoon. Taiteen tarkoitus on yhdistää ihminen Jumalaan.

VIISI RUUSUA - KRISTUKSEN HAAVAT

Taiteilija Hannu Väisäsestä tuli kirkkomaalari oman kertomansa mukaan siksi, että joka sunnuntai isä kuljetti hänet Oulun tuomiokirkkoon. Pieni poika vesikampauksessaan ja pyhävaatteissaan katseli eikä nähnyt mitään visuaalisesti kiinnostavaa liturgiassa eikä kirkkotilassa. Ainoa esine, johon pienen miehen silmä pysähtyi oli virsitaulu, barokkikierteinen jalka kannatteli ovaalin muotoista kehystettyä kenttää, jossa virsinumerot vaihtelivat. Mittaillessaan tyhjää kirkon seinillä, pikku-Hannu kasvoi kutsumukseensa.

Hannu Väisänen sai heti akatemiasta valmistuneena taiteilijana tehtäväkseen suunnitella Juha Leiviskän suunnitteleman pyhän Tuomaan kirkon kuvaohjelman. Sekä koko nykyaikaisen monitoimikirkon jokaisen huoneen ja käytävän kuvataiteen että kirkkotekstiilit.

Oulun pyhän Tuomaan kirkon kirkkotekstiilisarjat ovat hienointa paramenttisuunnittelua, mitä olen Suomessa tavannut. Kuvataiteilijan osaaaminen ja ennakkoluuloton rohkeus kasvattaa kristilliseen perinteeseen ja pohjoiseen maisemaan kiinteästi liittyvää

tämän ajan taidetta. Toistuva symboli kaikissa väreissä on viisi ruusua, Kristuksen kärsimyksen vertauskuva. Myös nykytaiteilija uskoo kärsimyksen symbolien kuljettavan seurakuntaa kohti kirkkautta.

MYSTIIKKA JA TAIDE

Mystiikka on uskonnollisen elämän muoto, joka korostaa sielun välitöntä yhteyttä jumaluuden kanssa. Meditaatio ilman tekoja hajoaa hyödyttömänä olemattomiin ja ilman mystiikkaa meditaatio jää brutaaliksi, raa'aksi. Taide tekee meditaation näkyväksi. Mystiikka taiteessa antaa mahdollisuuden pyhyteen.

Jokainen ihminen kantaa Jumalaa sisässään, itsessään. Elämän tarkoitus on kuitenkin aina ihmisen ulkopuolella. Taide on pyhän kieli, jolla ihminen kurkottaa jumaluuteen itsessään tai ulkopuolellaan.

Symboli on vertauskuva, jolla havainnollistetaan ajatusta tai aatetta. Symbolit täytyy tunnistaa, niiden merkitys täytyy olla yksiselitteinen, että ne voivat kuljettaa viestinsä perille. Kun menemme taidenäyttelyyn, viemme sinne mukamme kaiken ennen kokemamme, oppimamme, osaamamme. Katsomme taidetta itsemme kautta tai katsomme itseämme taiteesta.

Länsimaisen taiteen avautuminen on mahdotonta ilman Raamatun ja antiikin tuntemusta. Aina barokkiin asti taide kuvasi enimmäkseen Raamatun tapahtumia ja pyhimyksiä.

Vielä 1800-luvulla prerafaeliitit ja muut yrittivät pelastaa kristillisen maailman ajan hengestä huolimatta, mutta taiteen trendit olivat jo ottaneet uuden suunnan: naturalismi, impressionismi, kubismi ja abstrakti taide eivät harrastaneet raamatullisia aihevalintoja.

Nykyisin tyyli- ja -ismit tuskin merkitsevät mitään omia polkujaan kulkevalle taiteilijalle. Jokainen taiteilija luo oman tyyliinsä, jolla kuvaa maailman ympärillään. Yleinen kristillinen uskonnollinen taide lakkasi olemasta jo kauan sitten. Sen tilalle on tullut taiteilijan subjektiivisuus.

Hyvän taiteen vastakohdaksi on määritelty hyvää tarkoittava taide. Paljon hyvää tarkoittavaa taidetta on päässyt ajan kulussa kirkkoihinkin meillä ja muualla.

RANSKAN MALLI

Ranskalainen dominikaani-isä Alain Couturier vetosi arvostetuimpiin taiteilijoihin ja pyysi heitä tekemään töitä kirkkoa varten, vaikka taiteilijoista tunnetusti suurin osa oli epäilijöitä, kommunisteja tai mitä olivatkaan. Isä Alainia häiritsi, että Ranskassa eli ajan suurimpia taiteilijoita, mutta ranskalaisissa kirkkoissa tyydyttiin taiteen sijasta kitschiin.

Isä Couturierin mielestä taiteilija elää aina vaistollaan ja tämä riittää. Kaikki rehellinen taide on Couturierin mukaan pyhää.

Käytännössä isä Couturierin vetoomus taiteilijoille osoittautui menes-

tykseksi. Estetiikan uudelleen hyväksymisen myötä suuri taide löysi Ranskassa takaisin kirkkoon. Ei enää kirkon palvelijana, vaan tasaveroisena keskustelijana, vuorovaikuttajana, itsenäisenä elementtinä, jolla on paljon antamista kirkossakin.

Kun taide tulee kirkkoon, taiteilijan on hyväksyttävä kirkkotilan lisäksi myös liturginen konteksti. Taide on kirkossa huoneessa, missä pidetään jumalanpalveluksia ja kirkollisia toimituksia, suoritetaan riittejä, soitetaan urkuja, rukoillaan ja veisataan.

Mystiikka on transsendenssissa läsnä vahvasti tämän ajan taiteen eri ilmenemismuodoissa.

Uffizzin gallerian intendentti kertoi vaikeuksistaan japanilaisten kanssa. Kun vanhaa eurooppalaista taidetta viedään näytteille Japaniin, täytyy kirjoittaa luetteloon pitkät selitykset kristikunnan perusasioista. Joku ystävällinen japanilainen oli kysynyt vakavissaan, miksi Maria hylkää lapsensa toisissa kuvin - japanilainen oli kiinnittänyt huomionsa pulleisiin enkelihahmoihin Marian jaloissa ja luullut, että sinne oli tallattavaksi joutunut sama lapsi, jota neitsyt niin hellästi kantaa sylissään useimmissa kuvin.

Itse tutustuin viime syksynä Ljubianassa Slovenian goottilaisen taiteen näyttelyyn entiseen Jugoslaviaan syntyneen ystäväni kanssa. Jeesuksesta hän oli jotakin kuullut, mutta ei tiennyt mitään Johannes Kastajasta eikä liioin opetuslapsistakaan. Hän kiitteli

kovasti, kun kertoilin hänelle, että Pietarin tunnistaa avaimesta, Johannes Kastajan takkuisista hiuksista ja kame-linkarvaihokkaasta jne.

TRANSSENDENSSI, AISTI-MAAILMAN YLÄPUOLELLA OLEMINEN

Maalauksen transsendenssi tarkoittaa, että kuva-aiheella on sitä itseään ylevämpi aineeton vastine, josta taiteilija itse asiassa onkin kiinnostunut. Kun taiteilija maalaa viitan poimuja, hän ei ajattele poimuja vaan poimii erikseen värin joka on yleispätevämpi kuin poimut. Esittävä aihe on vain välivaihe, symboli.

Pantokäärä-ikonin esittää valoa, joka on transsendenssin vertauskuva. Se toimii samalla tavalla kuin keltaiset madonna-maalauksen taustat, joita esimerkiksi Silja Rantanen on viime vuosina maalannut. Niissä on sama aihe: valo, joka edustaa transsendenssia, pyrkimystä elämän yläpuolelle.

Sädekehä on näkyvänä esitettyä valoa, jo sellaisenaan transsendenssin symboli. Erityisen kiinnostava on keltaisen sisältö. Se tavallaan esittää kullaa. Sen sijaan, että maalataan kullalla, maalataan keltaisella tai oranssilla kullan vaikutelma. Sehän on sopimus: ei kulta oikeastaan näytä oranssilta tai keltaiselta.

Ortodoksikirkon ikonit kuvaavat kuvaamatonta - ovat ikkuna taivaaseen, kuvan kautta katsomme silmin näkemätöntä. Pyhät kuvat esittävät jo-

takin, jonka kautta katsomme tuonpuoleiseen, aistihavaintojemme ulottumattomiin.

Kirkoissa kuvat ovat useimmiten kärsimyskuvia. Roomalaiskatolinen traditio sijoittaa jokaiseen kirkkoon kärsimystien. Meillä luterilaisilla ei ole kirkollista kuvatradiiota. Piispa Eino Sormunen on aikanaan vakavasti yrittänyt luoda suomalaista luterilaista kuvaohjelmaa. Hän haluaa, että alttarilla on ristin sijasta krusifiksi, kuva kärsivästä Kristuksesta. Mystiikka on kärsimyksen kuvaamista. Katsomalla kärsivää Kristusta seurakunta elää katharsiksen, pitkäperjantaita katsomalla näkee pääsiäisaamuun.

HÄMEENKYLÄN KUVAKIRKKO

Silja Rantanen on yhdessä Martti Aihan kanssa toteuttanut ristin tien Hämeenkylässä kirkkoon. Firenzen San Marcon luostarin Fra Angelicon maalaukset lähtökohtanaan Silja Rantanen maalaa kärsimystien tapahtumien taustoja, tapahtumapaikkoja. Sen sijaan, että kuvaisi yksityiskohtaisesti tradition mukaan Kristuksen ristin tien pyhähdyspaikkoja, hän antaa meille tapahtumien taustat. Pelkkä väri ja muoto siirtävät Via Dolorosan tapahtumat eteemme. Tietenkin täytyy tuntea kuvatradiitio, että värikentät aukeavat katsojalle.

VESI

Suomen luterilainen kirkko järjesti historiansa ensimmäisen modernin kuvataiteen näyttelyn vuonna 1989-1990 aiheesta vesi. Kirkko kutsui mukaan 13 kuvataiteilijaa, joilla on ollut tuotannossaan vettä.

Lauri Anttila lähestyi aihettaan veden puutteen kautta. Hän kuvasi kuvuudesta halkeillutta maata, joka kasvoi piikkipensasta.

Jan-Erik Andersson puhuu digitaalisen energioista. Hän sanoo, ettei voi tehdä mitään sellaista, mistä ei pidä. Hän kuvasi Vesi-näyttelyyn rakentamassaan työssä Duchampia dussissa. Saamme kurkistaa pään sisään. Kaksi profilia, toinen Duchamp, toinen Jan-Erik itse. Mielen kentät ovat sakkilautakuvioisia ja katsoja saa pelata sakkia annetuilla nappuloilla.

Taivaasta sataa ruusuja, jotka mielen syövereissä muuttuvat katsojaa kohti sojottavaksi puukoksi. Sakkipelin nappulat lisääntyivät ja vähentyivät näyttelykierroksen aikana.

Portti tai ovi ovat Carolus Enckellillä usein tuotannossaan. Tässä ja tuolla, tämänpuoleinen ja tuonpuoleinen, eilinen huominen mennyt tuleva, elämä kuolema, katoava katoamaton. Vesi-näyttelyssä Carolus Enckell esitti Odysseuksen muistokiven, jonka yläpuolella oli ikkuna.

Ulla Rantanen teki Vesi-näyttelyyn heijastuksia veden pinnalla ja syvyyksissä. Hänen työnsä ovat muistumia hiljaisista, syvistä vesistä.

Annikki Luukelan vesi-installaatioon saattoi mennä mukaan. Hänen värikkäisiin, valuviini muotoihinsa sekoittui irrallisia sanoja ilmestyskirjasta ja luomiskertomuksesta. Katsoja ilmaistiin mukaan veteen, hänen varjon-
sa heijastui moninkertaisena seinälle vesimuotojen sekaan. Katsoja tuli osaksi vettä.

Kuutti Lavonen maalasi triptyykin, jossa Johannes kastaa Jeesuksen. Jordan kylpee veressä. Punainen ja hurja kuva, jonka hahmot on lainattu taidehistorian tutuista kuvista, mutta joka tunnelmaltaan on uusi ja vahva.

Maaria Virkkala rakensi teokseensa Jaakobin lasiset tikkaat, graniittipielus painoi 300kg. Sen edessä oli katukivi, jota taiteilija oli hionut si-
leäksi veden ja toisen kiven avulla ja upottanut siihen kultaisen pienen kalan. Kivi, jonka rakentajat hylkäsivät. Kivi, kaikkien halveksima, kaikki kävelivät sen päältä. Taiteilija oli korot-
tanut sen.

MYSTIIKKA JONKA LIITÄMME TAITEESEEN

Ruotsalainen taiteilija Annkarin Bylund on valmistanut tilateoksen, jonka nimenä on Kristus on itse esanssi. Se muodostuu liemikuutiopapereista, jotka on kiinnitetty seinälle. Taiteilija itse kertoo teoksen syntyvaiheista näin:

"Kristus är själva essensen och han sätter Knorr på tillvaron eller ja såg Kristi närvaro när ja hastigt öppnade buljongpaketet. Förkasta mig

inte! Jag är de fattigas vän. Återvänd mig och tänk att jag alltid finns kvar om än i en annan form."

Knorr-paperit tiukassa muodossa seinällä kimaltavat kuin joukko kullattuja hopearistejä. Tanskalainen kirkko-
taiteen tuntija huokaili, että asetelma tuo hänelle välittömästi mieleen tanskalaisten keskiajalta peräisin olevan ylpeydenaiheen, kultaisen alttarin.

Köyhän ajan kirkkotaiteen arvo voi olla sisällössä, ei metallin jaloudessa. Liemikuutiopaperi heijastaa Kristuksen läsnäoloa tämän ajan ihmiselle siinä missä keskiajalla tarvittiin kultaa ja taidokasta metallityöskentelyä. Installaation vahvuus on myös siinä, että jos siihen kyllästyy, sen voi korjata pois ja heittää roskikseen.

Mutta... meidän täytyy tuntea traditio, että voimme liittää Kristuksen läsnäolon buljonkipaperiin kaikella vakavuudella.

Ruotsalainen Annelie Wallin veisti mustasta marmorista Veronican hikiliinan, jonka edessä jokainen saattoi katsoa siitä heijastuvaa omaa kuvaansa. Veronica-nimi itsessään kantaa vertauskuvaa, symbolia: vera icon -
tosi kuva. Tarina Veronica -nimisestä naisesta, joka ojentaa ristin tiellä kristukselle liinakankaan, jotta tämä voisi pyyhkiä hikeä kasvoiltaan ja lievittää edes hiukan kärsimystään saa Wallinin toteutuksessa huikean lisän. Kankaan poimuja jäljittelevä musta marmori heijastaa minut itseni. Minun pitää nähdä Kristus jokaisessa lähimmäises-
säni mutta myös itsessäni, pystyäkseni

rakastamaan lähimmäistä niinkuin itseäni.

LASIMAALAUUS

Lasimaalaus on ainoa pelkästään kristillisen kirkon käyttämä taidemuoto. Valo kohtaa aineen. Väri liikkuu vuodenaikojen ja vuorokaudenaikojen mukaan. Elävä elementti, osa liturgiaa perinteisesti luterilaisessakin ympäristössä.

Henri Matisse on suunnitellut Nizzan lähelle rakennetun Vencen kappelin. Siellä lasimaalaukset ovat ainoa värin lähde. Puhdas keltainen auringon ja Jumalan väri, sininen Välimeren ja taivaan väri, vihreä henkisen ja hengellisen kasvun väri tuovat kirkkotilaan pyhän tuntua lähettämällä vahvoja väriläiskä kulkemaan seinillä ja lattioilla.

Matissen kappelin keramiikkalaatoille bamburuo'olla tussille piirretyt seinämaalaukset ovat myös mystisesti viritettyjä. Matisse on tehnyt kolmelle seinälle valkeista laatoista taide-teoksia. Pyhä Dominikus, Neitsyt Maria sekä Ristin tie. Henkilöiltä puuttuu kasvopiirteet siksi, että jokainen katsoja saa nähdä Mariansa, Dominicukensa ja Kristuksensa sen näköisenä kuin itse haluaa. Taiteilija luottaa katsojaansa ja transsendsssiin.

PYHÄ TAITEESSA

Ranskalainen filosofi Roger Garaudy määrittelee kaiken taiteen pyhäksi. Hänen mielestään pyhyys taiteessa kuljettaa minut itseni ulkopuo-

lelle, pyhä on minussa olematta minun, taiteen avulla yhdyin kaikkeuteen. Taide on pyhää kun se koskettaa minua, tulee minuksi, minuun, minuttelee.

Luterilaisen jumalanpalveluksen ydin on perinteisesti sana. Sanalla voi sinutella, puhutella suoraan, ilman välitäksiä. Mutta kuvalla voi minutella. Kuva lähestyy minua ilman sanoja, ilman kieltä, suoraan, minuttelee.

Chartresin katedraalissa on Garaudyn mukaan mahdotonta siirtyä suoraan pääovelta alttarille koska arkkitehtuuri ottaa imuunsa, kuljettaa mukanaan, pakottaa etenemään pylväältä toiselle, olemaan osa sitä pyhinväeltäjien kulkuetta, joka on halki aikojen joutunut tämän arkkitehtuurin valtaan.

Koen itsessäni dilataation, laajenemisen, olen aivan yksin mutta kuitenkin toisten joukossa. Joukko asuu minussa, kaikki täällä joskus eläneet ja vaeltaneet pyhät.

Aika mittaa taiteen. Ajan kestävä taide on ikuista, pyhää. Mutta lineaarinen aika on illuusiota ja petosta, väittää Garaudy. Aikaa pitäisi arvioida ja seurata taiteesta, puhtaasta taiteesta käsin. Ihminen on tehnyt ajasta oman vankilansa, kun aika oikeastaan voisi olla ikuinen kevät, joka kulkee kohti täydellistymistä, ikuista kesää.

Jos eläisimme taiteen kutsun mukaan, opettelisimme katsomaan meitä ympäröivää kaaosta uudella tavalla. Meidän pitäisi opetella näkemään karvamadossa perhonen, kohtaamaan jokaisessa ihmisessä Kristus ja nupussa

kukka, joka puhkeaa loistonsa jokainen kevät.

Jos yhteiskunta on Paavo Haavikon sanoja lainatakseni arvoton ja osaamaton, taiteessa on mahdollisuus nähdä arvottomuuden yli. Taiteilijoissa on se osaaminen, jota tämäkin aika tarvitsee jaksakseen nähdä toivon merkkejä, joita meille on annettu kaikkialla ympärillämme.

Raimo Harjula, professori

LUONTO, MYSTIIKKA JA JUMALA

Seisoimme kauniin maaliskuisen päivän iltana Uuden Valamon luostarin rannassa. Yllämme kaartuva tähtikirkas taivas valaisi levollista lumista maisemaa. Ainoa ääni, jonka saattoi kuulla, oli oma hengitys ja oman sydämen lyönnit. Olimme pitkään aivan hiljaa, sitten joku sanoi:

"Kyllä kelpaa ihastella Suuren Arkkitehdin käden jälkiä!"

Toinen totesi: "Juuri nyt koen oman pienuuteni. Olen kuitenkin osa jotakin suurempaa, olen osa tätä kaikkea."

Kolmas sanoi: "Kaiken tämän kauniin ja valtavan keskellä koen Jumalan läsnäolon aivan käsinkosketeltavana."

Sama paikka ja aika, sama kokemus, mutta kolme erilaista tulkintaa. Vai onko kokemus sittenkään sama? Joka tapauksessa tämä Valamo-episoedi tarjoaa hyvän lähtökohdan pienelle pohdiskelulle "Luonnosta ja mystiikasta". Ovathan tuossa Valamo-episodissa kaikki luonnon ja mystiikan suhteen keskeiset ulottuvuudet läsnä:

1. Luonto ja universumi tarjoavat vertailukohdan ja vertauskuvia, kun ihminen puhuu jumalasta tai jumaluudesta.

2. Luonto ja universumi virittävät, luovat ihmisessä kokemuksen jumalan kohtaamisesta ja yhteydestä häneen, ja vieläpä muokkaavat tuon kokemuksen sisältöä.

3. Valamo-episoodi herättää myös kysymyksen kokemuksen ja sen tulkinnan välisestä suhteesta luonnonmystiikassa ja mystiikassa yleensä.

Yleisessä kielenkäytössä sana 'mystiikka' viittaa miltei mihinkä salaperäiseen ja käsittämättömään tahansa. Tässä artikkelissa tarkoitan 'mystiikalla' - uskontotieteessä yleistä määritelmää soveltaen - uskonnon tai hengellisyyden muotoa, jossa ihminen pyrkii välittömään yhteyteen jumalan tai jumaluuden kanssa, jopa yhtymään tai sulautumaan jumalaan tai jumaluuteen. Vastaavasti adjektiivi 'mystinen' tarkoittaa mystiikalle ominaista. Tässä merkityksessä mystiikkaa ja mystisiä kokemuksia esiintyy kaikissa uskonnoissa ja myös niiden ulkopuolella.

1. Luonto, universumi ja jumala-uskon alkuperä

Luonto ja universumi ovat kautta ihmisen historian tarjonneet referenssin ja metafooria, vertauskohdan ja vertauskuvia, kun ihminen yrittää sanoa jotakin Suuresta Sanomattomasta, johonka hän uskoo. Esimerkiksi aurinko on yksi yleinen Jumalan tai jumaluuden vertauskuva ja symboli niin Egyptin muinaisessa uskonossa kuin Vanhassa testamentissa, niin Amerikan intiaanien kuin Kaakkois-Aasian monissa uskonnoissa.

Aurinko-symboliikka näkyy myös Rooman imperiumin yhdessä pääjumalassa, jonka nimi oli "Voittamaton Aurinko" (Sol Invictus). Hän on mielenkiintoinen jumala myös kristinuskon kannalta. Voittamattoman Auringon suurta valtakunnallista juhlaa vietettiin joulukuun 24. päivänä, heti talvipäivän seisauksen jälkeen, kun valo alkaa voittaa pimeyden. Kun kristinuskosta tuli Rooman imperiumissa valtionuskonto, Jeesuksen syntymäpäivä sijoitettiin luonnollisesti juuri tähän päivään, kutsuahan Uusi testamentti Jeesusta Maailman Valoksi.

Jeesus itsekin ottaa auringon vertauskuvaksi puolustaessaan Jumalan suuruutta ja avaruutta aikansa ahdasmielisiä rajanvetäjiä vastaan: "Hän (Jumala) antaa aurinkonsa nousta niin hyville kuin pahoille ja lähettää sateen niin hurskaille kuin jumalattomille" (Mt.5:45).

Uskontotieteessä on pitkään oltu selvillä luonnon ja universumin merkityksestä uskonnoille ja niiden symbolijärjestelmille. Varhaisemmassa uskontotutkimuksessa saatettiin ihmisen kokemusta luonnosta ja universumista pitää jopa ihmisen jumala-uskon kasvualustana. Esimerkiksi saksalainen luonnonmyyttinen koulukunta kehitti viime vuosisadalla teorian, jonka mukaan vaikuttavat luonnon ja universumin elementit, erityisesti taivas, antoivat ihmiselle äärettömyyden kokemuksen ja käsitteen ja toimivat samalla äärettömyyden symboleina.

Teorian mukaan taivas menetti kuitenkin vähitellen symbolisen luonteensa ja siitä tuli autonominen jumala tai jumaluus. Monet tutkijat kehittivät teoriaa edelleen. Italialainen Raffaele Pettazzoni esitti 1920-luvulla, että jumala tai Korkein Olento, jonka yleensä mielletään olevan taivaassa, on taivaan personifioituma. Toisin sanoen alunperin äärettömyyden symbolina toiminut taivas olisi ensin muuttunut taivas-jumalaksi, joka sitten personifioitui jumalaksi taivaassa.

Tänään uskontotiede antaa tämäntapaisille spekulatiivisille uskonnon alku-peräteorioille pelkästään historiallisen arvon. Sen sijaan uskontotieteessä ollaan kiinnostuneita siitä, että ihmisen elinympäristö ei tarjoa uskonalle vain vertauskuvia ja symboleja, vaan itse asiassa se myös muokkaa monin tavoin uskonnollisia käsityksiä.

2. Luonnonhabitaatti antaa ihmiselle kokemuksen jumalasta tai jumaluudesta ja muokkaa tätä kokemusta

Esimerkin ympäristön ja koko luonnonhabitaatin vaikutuksesta ihmisen jumalakuvaan tarjoavat Pohjois-Tansanian merujen ja maasaiden käsitykset Korkeimmasta Olennosta.

Merut suorittavat perinteisen aamuroukousensa kasvot käännettyinä kohti nousevaa aurinkoa. Merut eivät kuitenkaan ole "auringonpalvojia" - yhtä vähän kuin kristitytkään palvovat krusifiksiä. Aurinko on heidän perinteisessä uskonossaan Iruva-jumalan elämää antavan voiman tärkein symboli. Tämä selittyy merujen asuma-alueen luonnonolosuhteista käsin.

Merut asuvat Meru-vuoren (4600 metriä) rinteillä korkeudessa, jossa sateet ovat toisinaan niin pitkiä ja rankkoja, että ne muodostavat todellisen uhkan eläinten ja ihmisten elämälle. Asuessaan merujen keskuudessa kahdeksan vuotta olen itse kokenut pari kolme kertaa sen, miten tärkeä ja riemullinen on "auringon paluu" kuukausien yhtäjaksoisen rankkasateen jälkeen.

Merujen alueen ympärillä kuumilla aavikoilla karjalaumoineen vaeltaville maasaille paahtava aurinko on sen sijaan vihollinen, jonka aiheuttama kuivuus saattaa merkitä karjan ja ihmisten kuolemaa. Maasaille sade on ystävä ja siunaus, joka merkitsee vihreitä laidunmaita ja siis elämää karjalle ja ihmisille. Maasaiden Engai-jumala onkin sa-

teen jumala, josta voidaan sanoa: "Engai sataa."

Uskontopsykologian kannalta on mielenkiintoista todeta, että tämäntapaisiin jumalakuviin liittyy vahva riippuvaisuuden kokemus. Aurinko on meruille ja sade maasaille jotakin paljon enemmän kuin vain jumalan vertauskuvia tai symboleja. Ne ovat heille jumalan elämää antavan ja ylläpitävän voiman konkreettisia ilmentymiä.

On mahdotonta sanoa, mitä joku maasai kokee raskaan kuivan kauden jälkeen, kun hän huudahtaa keskellä ensimmäistä elämää tuovaa sadekuuroa: Engai, Jumala sataa! Samoin on mahdotonta kuvata jonkun merun kokemusta, kun hän pitkän sadekauden jälkeen ensimmäisen kerran näkee auringon ja rukoilee kasvot sitä kohti käännettyinä. Mutta ainakin periaatteessa edellytykset mystiselle kokemukselle ovat olemassa.

3. Mystinen yhdistyminen tai sulautuminen Kaikkeuteen

Eksplisiittisesti, julkilausuttuna, luonnon ja universumin merkitys mystiselle kokemukselle tulee esille esimerkiksi japanilaisen Rissho Kosei-Kain (RKK) elämässä. RKK on vuonna 1938 perustettu buddhalainen maallikkoliike, jossa on nykyisin yli 7 milj. jäsentä (heitä on myös USA:ssa ja Euroopassa). Liikkeen uskonnollisena viitekehysenä on mahayana-buddhalaisuus ja tär-

keimpänä pyhänä kirjoituksena Lootus Sutra.

Olen vuosia sitten vierailut Tokiossa sijaitsevassa RKK:n päätemppelissä. Tempelialueeseen kuuluu kaunis japanilainen puisto puineen, lampineen ja lyhtyneen. Kävely puistossa merkitsi minulle uudenlaista kokemusta harmoniasta. Liikkuipa puistossa ja katselipa sitä missä kohdin vain, näkymä oli aina sopusointuinen: kaikki - jokainen puu, pensas, kivi, lammikko, lyhty - oli aina omalla paikallaan ja kokonaisuus oli harmoninen. Saatoin aavistella jotakin siitä sisäisestä kokemuksesta, mihin RKK:n jäsenet pyrkivät meditaation tietä ja minkä toisaalta juuri luonto auttaa heitä tavoittamaan.

RKK:n maailmankuvassa on keskeisenä Ikuinen Buddha, joka on suuri elämänvoima ja kaiken olemassaolon lähde, kaiken olevaisen läpitunkevan energian lähde. Ikuinen Buddha on näkymätön, mutta kaikkialla immanenttinen, läsnäoleva. Tästä muistuttavat temppeleissä ja RKK:n jäsenten kotialttareilla olevat Ikuisen Buddhan kuvat ja patsaat, joiden tehtävänä on auttaa ihmistä keskittymään hengellisissä harjoituksissaan olennaiseen (vrt. muslimien rukousnauha ja kristittyjen krusifiksi).

Meditaation ja muiden hengellisten harjoitusten tarkoitus on lähinnä yksinäinen:

1. Saavuttaa tietoisuus, oivallus, valaistus: kaikki olevainen ja koko ole-

massaolo on ykseys, jonka yksi ja sama Ikuisen Buddhan elämänvoima läpitunkee.

2. Päästä ylimpään maailmaan, nirvaan: kysymyksessä ei ole aistillinen paratiisi vaan mielentila, jota hallitsevat rauha, tyyneys ja levollisuus - siis harmonian hallitsema mielentila.

Aiheemme kannalta tärkeintä on, että harmonia ei ole vain sisäinen vaan myös relationaalinen kokemus. Ihminen kokee olevansa sopusoinnussa itsensä, muiden ihmisten, luonnon ja kaiken olevaisen kanssa. Lopulta ihminen saavuttaa tavoitellun peruskokemuksen: hän on yhtä Ikuisen Buddhan elämänvoiman läpitunkeman kaiken olevaisen kanssa.

* * * * *

Kehä sulkeutuu, palaamme Uuden Valamon luostarin rannalle. Kolme ihmistä samaan aikaan samassa paikassa: yksi ja sama kokemus, mutta kolme erilaista tulkintaa? Vai oliko talvisen luonnon ja kirkkaan tähtitaivaan viritämä mystinen kokemus sittenkään kaikilla sama? Mikä on ihmisen kokemuksen ja hänen sille antamansa tulkinnan suhde luonnonmystiikassa?

Onko suomalaisella agnostikolla ja ortodoksilla, pohjois-tansanialaisella merulla ja maasailla ja japani-laisella buddhalaisella sama mystinen peruskokemus, jota jokainen tulkitsee eri tavoin omissa uskonnollisissa tai kulttuurisissa viitekehyksissään? Ainakin e-

räät aivotutkijat ja psykologit ovat taipuvaisia vastaamaan tämäntapaisiin kysymyksiin myöntävästi ihmiselle lajityy-pillisen keskushermoston rakenteen ja toimintamallien perusteella. Uskontotieteilijänä puolestani ymmärrän ihmisen tai yhteisön viitekehysten ratkaisevan merkityksen kokemusten tulkinnoille.

Joka tapauksessa meidän on syytä suhtautua kunnioittavasti ihmisen mystisiin ja yleensä hengellisiin kokemuksiin ja niiden autenttisuuteen. Meillä puolestamme on lupa odottaa muilta ihmisiltä samaa asennetta omiin kokemuksiimme. Meitä kaikkia yhdistää se, että olemme ihmisiä. Meistä ihmisistä - ei mistään "oikean" Jumalan ja "oikean" hengellisen kokemuksen monopolikseen saaneesta ryhmästä - pu-

huu apostoli Paavalikin, kun hän kiteyttää kokemuksensa Jumalan suuruudesta näin:

"Jumala, joka on luonut maailman ja kaiken, mitä siinä on, joka on taivaan ja maan Herra, ei asu ihmiskäsin tehdyissä tempeleissä. Häntä ei myöskään palvella ihmiskäsin, ikään kuin hän tarvitsisi jotakin - itse hän antaa kaikille elämän, hengen ja kaiken muun... Jumala ei kylläkään ole kaukana yhdestäkään meistä: hänessä me elämme, liikumme ja olemme" (Apt.17:24-28).

Pauli Annala, teol.tri

MYSTIIKKA JA LUONTO

Alustuspuheenvuoron tiivistelmä 18.3.1996 luentotilaisuudesta

1. Maailmassa elävä, ajatteleva, tahtova ja tunteva ihminen kokee silloin tällöin jonkin asian, esineen tai eläin- kasvi tai kivikuntaan kuuluvan luomakunnan osan ja vihdoinkin koko maailmassaoloamisen ”mystisenä”.

Tällainen joutuminen kasvotusten ”mystisen” kanssa ei ole uskonnon monopoli, vaikka se momenttina sisältyykin uskontoon; sitä vastoin mystinen momentti kuuluu väistämättä aitoon inhimilliseen hengenelämään (aito autonomia). Mystinen meissä kertoo siitä, ettei tekninen järki ole valloittanut maailmaa vielä totaalisesti. Mystisen muistutukset viestivät siitä, ettei salaisuutta ole vielä kokonaan karkoitettu maailmasta.

Mystisen väittäminen yksinomaan uskontoon kuuluvaksi ei kerro mystisen momentin olemuksesta, vaan pikemmin vallalla olevasta sektoriajattelusta, jossa pyritään sysäämään mystinen vain uskonnon alueelle. Tämä puolestaan kertoo, että myös uskontoa ymmärretään sektoriajattelun kategorioin.

Mystinen on muuan inhimillisen elämän- ja todellisuuden hahmottamisen avartamis- ja laajentamismuoto.

Mystinen vastustaa kaikenkattavuuksia reduktionistisia elämän ja olevaisen selitysmalleja, niin biologista, psykologista kuin myös moderniin fysiikkaan perustuvaa reduktionismia.

Taiteen eri lajit mystisen momentin ilmaisuna: gregoriaaninen laulu mm. on mystistä, koska siinä inhimillinen ääni pyrkii tavoittamaan sen äänen, jota taivaankaikkeus soi. Jonkin koloristin maalaus on mystinen siinä mielessä, ettei kukaan pysty tarjoamaan täsmällistä selitystä sille, mitä jokin käytetty väri *de facto* on. Taiteellisen ilmaisun muodoista voisi poimia useita mystisen esimerkkejä.

2. Mikä luonto *versus* mystiikka

Luonnonmystiikka on muuan mystisen momentin viritys. Muita klassisia mystiikan muotoja ovat äärettömyysmystiikka ja morsiusmystiikka, joista viimeksi mainittu lasketaan kuuluvan spesifisti uskonnollisen mystiikan piiriin. Mutta mikäli se ymmärretään eräänä rakkausmystiikan feno-tyyppinä, tällöin se on mystiikan muotona yleisinhimillinen eikä kaipaakaan välttämättä uskontoa partnerikseen.

Luonnonmystiikka voi olla joko panteistista tai teististä riippuen siitä, millainen käsitys luonnon asettajasta omaksutaan. Mikäli luonnon luonnon asettaja ja luonto ovat sama, edustetaan panteistista näkemystä, mutta mikäli luonto ja sen asettaja erotetaan toisistaan, päädytään teistiseen malliin.

3. Usein panteistinen luonnonmystiikka esitetään sävyiltään lempeänä kun taas teistinen luonnonmystiikka olisi kylmää ja kolkkoa. Tällaisiin johdopäätöksiin ei ole asiallisia perusteita.

Mystiikassa saatetaan puhua todellisuuden kosketuksesta tai hipaisusta. Tätä ilmaisua ajatellen voisi panteistisen tai teistisen mystiikan eron tiivistää kysymyksiin ”mikä koskettaa ja mitä” vai ”kuka koskettaa ja ketä”.

Samoin usein esitetään järjellisyys mystiikan vastakohtana tai sen kumoajana. Järjen valo ei kuitenkaan ole mikään päivänsäde, joka sokaisee tai lamaannuttaa mystisen menninkäisen. Aito järki ei tätä tee. Sen sijaan tekninen järki on sen tehnyt ja tekee yhä.

Tuulikki Saaristo, psykoterapeutti

MYSTIIKKA JA MIELENTERVEYS

JOHDANTO

Otsikko haastaa etsimään yhteyksiä kahden varsin kiintoisan käsitteen välille. Koulutukseni ja kokemukseni pohjalta (lääkäri, lastenpsykiatri ja psykoterapeutti) jälkimmäinen eli mielenterveys on aiheena itselleni tutumpi, siksi keskitynkin pääosin siihen. Ensin kuitenkin muutama sana mystiikasta, ja lopuksi tarkastelen näitä molempia yhdessä lähinnä kahdesta näkökulmasta:

1. Onko mystiikkaa ja mystisen tien kulkemista koskeva tieto hyödynnettävissä, kun pyritään ratkaisemaan mielenterveyden ongelmia? Nehän ovat paitsi mittava inhimillisen kärsimyksen aiheuttaja, myös melkoinen rasite kansanterveydelle ja sitä kautta yhteiselle taloudellemme. Aion käsitellä mystiikka-aihetta varsin käytännölliseltä, maanläheiseltä kannalta.
2. Toinen näkökulma on mahdollisuus, että koko mystiikka ja mystisen tien kulkeminen olisivat mielenterveydelle vaarallisia ja sillä tavoin jopa kartettavia.

MYSTIIKASTA

Mystiikka määriteltiin aiemmin tässä luentosarjassa uskonnollisen elämän muotona, joka korostaa sielullisen suo-

raa yhteyttä jumaluuteen. Mystiikka ylläpitää kaikkea uskonnollisuutta. Uskonnot ovat teitä, jotka johtavat mystisiin kokemuksiin (1).

Mystiikan tarkastelu on länsi- ja itämaisessa tutkimuksessa ollut jossain määrin erilaista. Itämaisessa, esim. intialaisessa kulttuurissa ei löydy lainkaan mystiikan rationaalista tutkimusperinnettä. Mystiikkaa koskevaa empiiristä ja filosofista tarkastelua sensijaan on runsaasti aina vanhimmista Veda-kirjoista alkaen. Länsimaissa mystiikan tieteellistä, rationaalista tarkastelua ja tutkimusta on ollut vasta noin sata vuotta. Jo aiemminkin oli kuitenkin ollut alan peruskartoitusta, jossa painopisteenä oli mystiikan empiirinen psykologinen tarkastelu (2).

Länsi- ja itämaiselle mystiikan tutkimukselle on yhteistä koko olevaisen ja samalla myös uskonnon ja mystiikan maailman tietty kerroksellisuus sillä tavalla, että edetään ulkonaisesta, arkisesta ja pinnallisesta syvempään, sisäiseen, henkiseen, eli varsinaisesti pyhään, mystiseen (2):

Koska tämä kerroksellisuus koskee kaikkea, on olevaisen mystinen puoli myös luonnollinen osa ihmistä, eikä jotain hänessä olevaa sairautta,

niinkuin psykiatriassa usein näkee ajateltavan.

MIELENTERVEYS - ELÄMISEN TAITOA

Mitä mielenterveys oikeastaan on? Freudin mukaan ihminen on terve, kun hän kykenee tekemään työtä ja rakastamaan. Määritelmä kuulostaa hyvältä korvissani, mutta itse sanoisin asian vielä yksinkertaisemmin: **Mielenterveys on elämisen taitoa.**

Kuvatakseni näkemystäni tarkemmin, otan avuksi piirroksen (kuva 1), joka toivottavasti helpottaa varsin laajan asian ymmärtämistä rajatussa ajassa. Kuva on hyvin karkea esitys terveen, normaalin ihmisen mielestä, tarkemmin sanoen tajunnasta.

Kuvassa mielen alue on jaettu kahden osaan katkoviivalla, jossa yläpuoli kuvaa sen tietoista, alapuoli tiedostamaton osaa. Viivan katkonaisuus osoittaa, että edestakaista liikettä tapahtuu puolin ja toisin: osa jo tietoisena olleesta unohtuu ja painuu tiedostamattoman puolelle ja toisaalta alitajunnasta nousee monenlaista uutta koko ajan tietoisuuteen.

Teoreetikot jakavat alhaalla kuvattun tiedostamattoman alueen moneen osaan. Siellä on esim. persoonallinen tiedostamaton ja kollektiivinen tiedostamaton, ts. alue, joka on koko ihmiskunnalle yhteinen arkkityypin maailma, myyttien ja tarujen tyyssija. Kaikkein syvimmällä on jotakin hyvin salaperäistä ja alkuperäistä. Sille löytyy

kirjallisuudesta monia, varsin runolli-
siakin luonnehdintoja. Se on "kaiken
luovuuden lähde", "kaikkien mahdolli-
suuksien kenttä". Juuri sinne sijoittai-
sin myös jumaluuden, sen salaperäisen
elementin, johon ihmissielun sanotaan
mystisessä kokemuksessa olevan suo-
rassa yhteydessä.

Voidaan ajatella, että syvimmästä
kerroksesta on myös lähtöisin tietty ih-
miseen vaikuttava, elämää ylläpitävä
ja kehitystä ohjaava perusvoima, yksi-
löitymisvoima, jonka olemassaolon o-
vat tunnistaneet filosofit kautta aikojen
(mm. Aristoteles, Tuomas Akvinolai-
nen, Leibniz, Spinoza, Locke ja Scho-
penhauer). Filosofit ovat kutsuneet sitä
nimellä PRINCIPIUM INDIVIDUA-
TIONIS ja se määritellään periaattee-
na, josta seuraa yleisen hajoaminen e-
rityisiksi, yksittäisiksi olioiksi eli yksi-
löiksi. Tämä voima vaikuttaa alusta
lähtien vastasyntyneeseen ihmiseen ja
se ikäänkuin tukee tai jopa työntää
häntä koko elämän ajan kehityksessä
eteenpäin ja saa aikaan mm. siirtymi-
sen kehitysvaiheesta toiseen tietyn,
suhteellisen väljän ja yksilöllisen aika-
taulun mukaisesti.

Tarkalleen ottaen on vaikeaa tietää,
mitä vastasyntyneen mielessä liikkuu,
mutta voisi olettaa sen nupullaan ole-
van minäalkion kelluvan kuvan mukai-
sesti jossain tietoisin ja tiedostamatto-
man rajalla ja alkavan siitä kehityksen-
sä siksi enemmän tai vähemmän sel-
keärajaiseksi persoonaksi, joka ihmi-
nen aikuisuudessa on. Kehityksen ku-

luessa yhteyden alkuperäiseen itseensä kuitenkin pitäisi säilyä jonkinlaisena napanuorana, jonka välittämänä yksilöitymisvoima vaikuttaa. Kuva on varsin suurpiirteinen, sillä en tässä puutu tarkemmin esimerkiksi ihmisen kehitysvaiheisiin, joista on muualla paljon hyvää tietoa (esim.3).

Tuohon itse luonnon peruseräisyydestä lähtevään kehityspyrkimykseen vaikuttavat ja sitä muokkaavat moninaiset asiat. Niistä tärkeimpiä ovat elämän eri vaiheissa ihmiseen kohdistuvat ympäristön vaikutukset ja hänelle annettu mahdollisuus, etten sanoisi oikeus valintojen tekemiseen.

Ihmisen mahdollisuudesta tehdä valintoja ei suinkaan olla yksimielisiä. Eri elämänvaiheissa hän on hyvin vaihtelevassa määrin edes kykenevä siihen. Itsenäisellä aikuisella tämä mahdollisuus on suurimmillaan, mutta täydellinen se ei ole koskaan, sillä aina häneen vaikuttaa myös tuo ihmistä suurempi kehitysvoima: elämä itse näyttää asettavan ehtoja valinnoillemme.

Lapsuudessa valinnat ovat vähissä siksi, että lapsi on niin monin tavoin riippuvainen ympäristöstään. Tuo muokkautuminen, jota piirroksessa on kuvattu nuolilla, tapahtuukin pääosin lapsuudessa ja nuoruudessa.

Ihmisen alkuperäisestä persoonasta tulee tämän prosessin myötä työnnettyksi piiloon luonteenpiirteitä, joita hänessä alunperin oli. Ne ominaisuudet, joita ei kasvattajien mielestä saa olla,

suostutaan usein painamaan vähitellen piiloon, torjumaan tiedostamattoman alueen varastoihin joiden pitävyys varmistetaan esteellä, jonkinlaisella tulpalla, torjuntamekanismilla, jonka pitää olla sitä tiiviimpi, mitä 'vaarallisempia', ts. mitä kielletympiä nuo ominaisuudet ovat. Ympäristön paineista tulee muotti, jonka mukaiseksi persoona vähitellen muovautuu. Torjuntotojen ylläpitäminen puolestaan kysyy voimaa.

Tilanne on vähän samantapainen kuin elefantilla, joka nuorena opetettiin pysymään paikoillaan sitomalla se jalastaan kiinni pieneen puun vesaan. Kun elefantti kasvoi, se pysyi edelleen puuhunsa sidottuna, vaikka sen voimat olisivat hyvin riittäneet kahleesta vapautumiseen. Ihmiselle näyttää helposti käyvän samoin. Muotista, johon olemme, vaikka kapioidenkin suostuneet, on tullut mielen sisäinen kahle. Meillä olisi kaikki mahdollisuudet irtautua, vapautua siitä, mutta emme huomaa ryhtyä vapautumisen vaatimaan työhön. Muotista on tullut mielen sisäinen "vanhempi". Piilossa oleva puolestaan edustaa meissä olevaa "lasta".

Usein ajatellaan, että olisi hyvä, jos ympäristö vaikuttaisi kasvavaan ihmiseen mahdollisimman vähän. Kehittyvälle yksilölle on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että muodostuu jonkinlaista kanssakäymistä selkeitä rajoja asettavaan ympäristöön. Se on välttämätön osa kehitystä, vaikka pakkotta-

vuuden määrästä onkin syytä käydä keskustelua.

Jossakin kehityksen vaiheessa, yleensä viimeistään elämän jälkipuoliskolla, tulee kuitenkin luonnostaan aika, jolloin piiloon työnnettyt asiat alkavat huutaa oikeuttaan tulla kuulluiksi. Tulppa ei enää pidä, jotakin alkaa nousta esiin. Yleensä näihin piilossa, "varjossa" olleisiin asioihin suhtaudutaan kuin sängyn alta putkahtaviin pölykoiiriin tai muuhun roskaan; suuttuen, inhoten tai häpeää ja syyllisyyttä tuntien.

Tässä kehitysvaiheessaan ihminen tulee haastetuksi katsomaan uudelleen piilossa olevaa puoltaan. Hänen tehtävänsä on vähitellen alkaa kuulla "sisäisen lapsen" vapauden vaatimusta ja kehittää itsessään kolmas, "aikuinen", joka ottaa lasta kädestä ja saattaa sen vanhemman eteen esittämään ja hyväksyttäväksi. Tämä on välttämätöntä. Yksilöitymiskehitys näyttää edellyttävän sitä. Normaali, terve ihminen suostuu tähän, suostuu kehittämään minuuden, jolla on kyky sovittaa yhteen itsessä olevat, keskenään ristiriitaiset elementit.

Sisäisen lapsen tunnistamisen myötä elämään tulee tarvittava elinvoima, joka on luovuutta, leikkiä, iloa, valoa ja -rakkautta. Koska kyse kuitenkin on alitajuisten voimien vapautumisesta, saamme niiden myötä myös ikäänkuin kaupantekijäisiksi pelot, masennukset ja ahdistukset. Siksi sisäisen lapsen vapautumisen tulee tapahtua

kurinalaisesti, hyvässä yhteistyössä meissä olevan vanhemman kanssa.

Prosessi ei ole suinkaan kitkaton, mutta tavallisesti ihminen selviää siitä ilman suurempia vaikeuksia, pelkällä luonnonlahjakkuudellaan.

MYSTIIKKA JA MIELENTERVEYS
Mikäli ihminen on oppinut käymään normaalisti läpi omaa kehitysprosessiaan, hänen alati kehittyvä aikuinen minuutensa, korkeampi minänsä, tekee vähitellen elinvoiman virtaamista estävän tulpan tarpeettomaksi. Torjuntaa ei enää tarvita, koska aikuinen minuuksykyenee hallitsemaan aiemmin torjuttuina olleet elementit. Torjunnan ylläpitämiseen vaaditut voimavarat vapautuvat ja ovat käytettävissä johonkin hyödyllisempään.

Torjuntojen purkaminen on ainakin aluksi työlästä ja aikaa vievää, mutta kuin itsestään saavutetaan kuitenkin vähitellen entistä esteettömämpi yhteys ohjaavaan periaatteeseen, elämää ylläpitävään perusvoimaan. Se taas kuvan mukaisesti on suorassa suhteessa tajunnan pohjimmaiseen kerrokseen, jumaluuteen. Näin tulee siis aivan tavallisen elämään liittyvän kehityksen myötä mahdolliseksi tuo määritelmän mukainen mystinen kokemus. Sitä haluaisin nimittää jokamiehen arkipäivän mystiikaksi. Voi olla vaikeaa rinnastaa sitä mystisen kokemuksen salaperäiseen valaistumiseen, mystiseen jumalyyhteyteen, mutta samasta asiasta pohjimmiltaan on kyse.

Kiireistä aikaamme elävät levottomat ihmiset ovat tottuneet nopeasti rientämään paikasta toiseen. Meillä saattaa hyvinkin olla sellainen harha-ajatus, että mystiikassa on tärkeää mystisen kokemuksen nopea saavuttaminen. Tarinoista välittyvä kuva mystikon tiestä nimittäin saattaa näyttää sellaiselta. Mystikot toimivat eräänlaisina malleina. Emme kuitenkaan aina tiedä, mitä noiden kokemusten saavuttaminen on heiltä edellyttänyt.

Eri uskonnot antavat ymmärtää, että meditaatio (tai rukous) on tie mystisiin kokemuksiin. Kehottavatko ne kiirehtimään? Ei, pikemminkin päinvastoin. Ne meditoitavat jotka tunnen, korostavat tiettyjen tekniikkoitten säännöllistä harjoittamista. Ne ovat myös yleensä sidottuja tarkalleen omaan muotoonsa ja aikatauluunsa. Monissa korostetaan tietyn tien kulkemisen tärkeyttä, siihen suostumista, uskon kilvoittelua.

Kun sanotaan, että uskonnot ovat teitä, jotka johtavat uskonnollisiin kokemuksiin, tulkitsisin asian mielelläni niin, että uskonnot ohjeineen alunpitäen ovat pyrkineet helpottamaan kulkua kohti aikuista minuutta. Tätä tietä kulkiesamme tulemme samalla yhden tai useamman askeleen verran kohti mystistä kokemusta, vaikka itse kokemus vielä saattaa jäädä (ja joutaa jäädäkin) saavuttamatta. Palkkioksi ponnisteluisamme pitäisi sidottujen voimavarojen vapautumisen hyvinkin riittää! Usein

uskonnot jäykistyvät omiin ulkoiisiin muotoihinsa, jolloin niiden alkuperäisen tarkoitus unohtuu. Ne tarvitsevat aina silloin tällöin empiirisiä tutkijoita, mystikoita, jotka kokemuksensa myötä tuovat uutta henkeä uskontojen osoittaman elämäntaidollisen tien kulkemiseen.

Psykoterapeutin näkökulmasta tien kulkeminen on tärkeämpää kuin päämäärän saavuttaminen. Miksi niin?

On palattava piirrokseen ja katsottava mitä tapahtuu, kun mielenterveys järkkyy.

Kuvan 1 esittämässä kehityksessä voi esiintyä häiriöitä. Otan lukuisista mahdollisuuksista esimerkiksi vain yhden tyyppitapauksen (kuva2).

On erittäin vaikeaa vetää rajaa normaalin ja häiriintyneen kehityksen välille. Päällekkäisyyttä on paljon, eikä edes tunnu kovin tärkeältä määrittellä, milloin kyseessä on sairaus. Tärkeää sen sijaan on kyetä kohtaamaan häiriön ilmaisema kehityshaaste.

Otetaan esimerkiksi tapaus, jossa ihminen on joutunut kasvamaan ylettömän jäykkään ja ankaraan muottiin. Se on joko todella ollut sellainen, tai ainakin kyseinen henkilö on tulkinnut tilanteen niin ja rakentanut torjuntamekanisminsa, kuvan tulpan, siitä syystä erityisen vahvaksi ja pitäväksi.

Kaikki voi aluksi sujua hyvin. Tuollainen ihminen on usein kaikin puolin kiltti ja helppo ympäristölleen. Torjuntotojen ylläpitäminen vaatii kui-

tenkin voimaa. Olen kuvannut tätä tilannetta eri puolille kiinnittyvillä "koukuilla", jotka vievät kehittyvältä aikuiselta minuudelta liikkumavaraa. Kun elämässä sitten tulee vaihe, jolloin kehitys edellyttäisi muutosta, henkilöllä ei suhteellisen jäykkyytensä vuoksi olekaan muuttumiskapasiteettia. Piiloon työnnettyt asiat alkavat uuden kehityshaasteen edessä ja voimien ollessa vähäiset tihkua torjuntujen läpi ja aiheuttaa psyykkisiä oireita tai ihmissuhdevaikeuksia. Pois työnnettyt tarpeet meissä aiheuttavat usein häpeää, syyllisyyttä, ahdistusta, masennusta jne. Tai sitten ne putkahtavat esiin sivusta ja heijastuvat ympärillämme olevien ihmisten kasvoilta herättäen vihaa, kaunaa, katkeruutta jne. Kyse on siis oikeastaan omista ominaisuuksistamme, jotka heijastuvat toisista, koska emme tunnista niitä itessämme.

Yleistäen voisi sanoa, että ihmisen tunne-elämän vaikeudet johtuvat siitä, että kielletyt tunnetilat joko torjutaan tai kun se ei enää onnistu, ollaan niiden vallassa. Ei ole opittu hallitsemaan tunnetiloja. Osataan painaa ne piiloon, mutta ei tiedetä mitä tehdä kun se ei enää onnistukaan. Että kiellettyjen ominaisuuksien ja niihin liittyvien tunteiden torjuminen ei loputtomiin onnistu, on toisaalta onnellista, sillä pinnanalainen paine voi lähteä purkautumaan myös toista kautta, ruumiillisena sairastamisena.

Jos niin toivotaan, tässä kohtaa tulee avuksi psykoterapia, siis mikä tahansa

niistä 300:sta erilaisesta, mitä jonkin arvion mukaan on olemassa (4). Psykoterapioilla on yhteinen tehtävä: opettaa ihminen hallitsemaan tunnetilojaan, sillä niin kauan kuin hän on niiden vallassa, koukussa, hänen aikuiselta minuudeltaan puuttuu vapaus sovitaa sisäisen vanhemman ja lapsen välillä vallitsevaa ristiriitaa.

Tunnetilojen hallinnan opetteluun pitää siis tapahtua ensin. Psykoterapiat eroavat toisistaan siinä, mitä hallintamenetelmiä käytetään ja missä määrin ihminen on annettuja välineitä käyttäessään riippuvainen terapeutistaan. Terapeuttia tai jonkin muotoista terapeutista ryhmää usein tarvitaan ja näiden tärkein tehtävä on silloin luoda turvallinen luottamuksen ilmapiiri valitun menetelmän opettelemiseksi.

Psykoterapeuttiset koulukunnat eivät taida nimetä tehtäväkseen juuri tätä, siis tunnetilojen hallinnan opettelua. Onnistunut terapia edellyttää kuitenkin aina sitä ensisijaisesti. Toiseksi, hallintamenetelmää pitäisi voida käyttää itsenäisesti, ilman terapeuttia. Terapian pitäisi siis olla nykyistä suuremmassa määrin itsehoitoon ohjaavaa.

Terapeutin tärkeimmäksi tehtäväksi jääkin sitten näissä olosuhteissa toimia ensi sijassa vain sen tiedon luotettavana välittäjänä, että tunnetiloja on mahdollista hallita ja sitten keskittyä sen opettamiseen. Lisäksi on hyvä jos terapeutti voi myös välittää tiedon, että elämään voi luottaa, ts kehitystä eteenpäin vievä periaate toimii elämäs-

sämme meistä riippumatta aina oikealla tavalla.

Ymmärrettävistä syistä psykoterapioissa käyvät ja muutkin elämän tien kulkijat haluaisivat saavuttaa päämäärän nopeasti ja vaivattomasti. "Elämä itse" kuitenkin näyttää vaativan, että tie on kuljettava askel askeleelta. Kaikki kertyneet patoumat on purettava ja alettava elää **tietoisemmin** kaikkien meissä piilevien puolien kanssa.

Mystisen tien kulkemisen apuvälineet, meditointiharjoitukset, sisältävät monesti tarkkoja ohjeita niitä harjoittavan suhteesta häiritseviin ajatuksiin ja tunteiloihin. Kun harjoitukset tehdään säännöllisesti tiettyjen ohjeiden mukaan ja meditoivan yhteisön tuella, tien kulkeminen on jatkuvan "kilvoittelun" harjoittamista ja tuntuu oikein käytettynä myös tukevan minän rajoja.

Entä mystisen tien kulkemisen vaarat?

Ne sisältyvät mitä ilmeisemmin siihen, että ihminen syystä tai toisesta kiirehtii asioiden kulkua yli niiden luonnollisen aikataulun. Jos sulkua elämää ohjaavien perusvoimien lähteelle poistetaan ennen kuin tunnetiloja on opittu hallitsemaan, seuraa usein vähintäänkin raskeitä, joskus kaoottisia aikoja.

Jotkut meistä eivät oikein suostuisi kulkemaan tietä päästä päähän askel kerrallaan, vaan istuisivat nopeaan kulkuvälineeseen ja olisivat hetkessä perillä. Siellä kuitenkin odottaa kunto-testi, josta ei selvitä, ellei ole vähitel-

len harjaannuttu pitkän matkan raskuuksissa.

Eri meditointiperinteissä tunnutaan hyvinkin olevan selvillä liian nopeasti suoraan valaistumis päämäärään pyrkivien tai psyykkisiltä voimavaroiltaan heikkojen ihmisten ongelmista. Olisiko osittain juuri heidän takiaan kehitetty esim. luostarien, meditointiin pyhitettyjen paikkojen, usein tiukoiksi koetut säännöt, joihin noviisien on alistuttava: ne edustavat turvallisia rajoja luovaa vanhempaa.

YHTEENVETONA

Kaiken edellä sanotun ytimeksi jää, että päätyäksemme mystiseen kokemukseen eli valaistukseemme, mikä on sama kuin parhaan mahdollisen elämisen taidon saavuttaminen ja sisällämme olevaan "taivasten valtakuntaan" astuminen, meidän on vain tyydyttävä elämään niin kuin elämää eletään: edeten normaalissa arjessa taidolla ja ymmärryksellä, siihen luonnostaan mukaan tulevat tunnetilat yhä paremmin halliten.

Asiaa kuvaa hyvin tarina, jossa innokas mystisen tien kulkija tiedusteli Mestariltaan, miten voisi valaistua. Opettaja kysyi silloin häneltä: "Oletko jo syönyt riisiannoksesi?" "Kyllä Mestariini", vastasi oppilas. Johon Mestari: "No, mene sitten pesemään riisikuppisi".

Jos elämä joskus alkaa tuntua pelkältä riisikupin pesemiseltä, kannattane-

harkita oman asenteen tarkistamista. Riisikuppien peseminen voi nimittäin hyvinkin olla tärkein osa sitä juhlaa, johon valmistaudumme!

Viitteet:

1. Päivi Huuhtanen-Somero, esitelmä Mystiikka ja uskonto, 5.2.1996 (Kriittisen korkeakoulun luentosarja Porthaniassa).

2. Luoma, Matti, Mystiikka ja filosofia idässä ja lännessä, Fitty, Tampere 1994.

3. Dunderfelt, Tony: Elämäнкаaripsykologia, WSOY 1990 (6.painos 1995).

4. Vuorinen, Risto: Persoonallisuus ja minuus. WSOY 1992.



KRIITTINEN KORKEAKOULU

Syksyn 1996 tulevia kursseja

Äänen syvän ymmärtämisen ja kokemisen kurssit

- Oman äänensä avulla voi saavuttaa syvemmän yhteyden kehoonsa ja tietoisuuteensa; hiljaisen ihmisäänen voima avaa mielen, rauhoittaa ja hoitaa. Perustuu prof. Iégor Reznikoffin kehittämään menetelmään
- **Jatkokurssi I:** Tarkoitettu päivän alkeiskurssin käyneille. Joka toinen perjantai 27.9., 11.10., 25.10., 8.11., 22.11. klo 17.30 - 19.45 Opettajana Hilka-Liisa Vuori. Kurssimaksu 300 mk.
- **Jatkokurssi II:** Joka toinen perjantai 20.9., 4.10., 18.10., 1.11., 15.11., 29.11. klo 17.15 - 19.30. Opettajana laulunopettaja Kirsti Autio ja musiikkiterapeutti Raisa Saloheimo. Kurssimaksu 360 mk.
- **Kesäkurssit:** I kurssi 10. - 14.6.97, II kurssi 15. - 19.6.97. Opettajana prof. Iégor Reznikoff.

Löydä laulusi -kurssit

Oma ääni on ainutkertainen ja eräs kaikkein henkilökohtaisimmista ilmaisuvälineistä. Jokainen osaa laulaa, myös Sinä, joka olet sitä mieltä, ettei osaa tai jolle muut niin väittävät. Kurssi tähtää luovaan, vapautuneeseen ja iloiseen laulamiseen, pois kahlitusta laulunopetuksesta ja "oikea-väärä" -ajattelusta. Ääni on monipuolinen voimavara. Laulu avaa tiet tunteisiin ja luovuuteen.

- Kaksipäiväiset kurssit pidetään I to 26.9. klo 17-21 ja la 28.9. klo 11-17 sekä II to 14.11. klo 17-21 ja la 16.11. klo 11-17. Opettajana laulunopettaja Kirsti Autio. Kurssimaksu 520 mk.

Väri - ja kuvailmaisun mahdollisuuksia

- Löydätkö itsesi väreistä? Värimaailmamme on yksilöllinen ja ainutlaatuinen. Yhdessä maalaten ja etsien itseämme väreistä löydämme myös toisemme. Vapauttava, kokemuksellinen maalauskurssi. Kouluttajina: KuvO Pirkko Hakila ja taiteilija Nelly Jurvelius. Tiistaisin 29.10., 5.11., 12.11., 19.11., 26.11. ja 3.12. klo 17.15 - 19.30. Kurssimaksu 540 mk.

Myönteinen ajattelu kasvatuksessa

- **Seminaari** perjantaina 15.11. klo 9.00 - 16.00. Kurssimaksu 280 mk.
- **Vain miesten kesken** (ei naisosallistujia) la 9.11. klo 10.-15. Kurssimaksu 280 mk.

Käsiteltävinä teemoina: Myönteisen ajattelun periaatteet, kasvatuksen rajoittavuus, turvalliset rajat ja ongelmien ratkaiseminen. Kouluttajana VTK, psykologi Keijo Tahkokallio.

Myönteinen ajattelu

Seminaari perjantaina 4.10. klo 9.00 - 16.00. Käsiteltävinä teemoina: Myönteisen ajattelun perusteet, myönteinen vuorovaikutus, muutosproblematiikka ja jaksaminen. Kouluttajana VTK, psykologi Keijo Tahkokallio. Kurssimaksu 350 mk.

Vuorovaikutustaidot työyhteisössä

Koulutuksen sisällöt: kommunikaation pinta ja syvyys, asiaviestit, tunneviestit, viestien ristiriitaisuus; myönteinen asiakassuhde, myönteisyyden periaate, asiakaskeskeisyys; ohjaaminen asiakastyössä, asiakastyö palvelusuhteena, asiakastyö valtasuhteena, vuorovaikutusprosessin johtaminen, aktiivinen kuuntelu, motivoiva keskustelu ongelmien ratkaiseminen. 18.10. klo 9.00-16.00 Kouluttajana VTK, psykologi Keijo Tahkokallio. Kurssimaksu 430 mk.

Luovan uudistajan kyvyt

Eläminen vahvasti oman elämänsä keskellä edellyttää jatkuvassa muutoksen maailmassa luovuutta. Jokaisella ihmisellä on valmiutena uudistumisen kyky, jota voi harjaannuttaa ja kehittää. Luovuus on kriisien taitetta. Torstaisin 10.10., 17.10., 24.10., 31.10., ja 7.11. klo 17.15-19.45. Kurssimaksu 580 mk. Kouluttajana fil.lis Markku Graae

Itseilmaisun taito

Kurssin painopistealueet: ääni- ja liikeimprovisaatiot, puhe- ja ilmaisuharjoituksia, tarinateatteri, roolien kokeilu ja vaihtelu. Tiistaisin 8.10, 15.10 ja 22.10 klo 17.30-20.15. Kurssimaksu 360 mk. Kouluttajana konfliktien ratkaisun ja ilmaisuaineiden opettaja Eero Peltonen.

Tunteet voimavarana

Kurssilla opetellaan kuuntelemaan tunteiden viestiä, jolloin niiden torjuminen käy tarpeettomaksi ja siihen tarvittu energia vapautuu muuhun käyttöön. Tunteet tuovat tärkeän viestin tilanteesta. Ne ovat ystäviä, jotka kertovat tarpeesta muuttaa jotakin, jotta taas jaksaisi eteenpäin. 7.10., 21.10., 4.11., 2.12. klo 18.-20.00. Kurssimaksu 450 mk. Kouluttajana lääkäri, lastenpsykiatri, psykoterapeutti Tuulikki Saaristo.

Jännitteiden käsittely - avain toimivaan tiimityöhön

Kurssi muodostuu teoriasta, kokemuksellisista harjoituksista sekä keskusteluista. Kurssilla opetellaan perustaidot ristiriitaisuuksien, ihmissuhdekonfliktien ja ryhmäjännitteiden käsittelyyn. Torstaisin 7. ja 14.11. klo 9 - 16. Kurssimaksu 500 mk. Kouluttajana konfliktien ratkaisun ja ilmaisuaineiden opettaja Eero Peltonen.

Kriittisen korkeakoulun pitkät koulutukset

Kuka sinä olet - naisen ja miehen elämäntiet

Perinteiset miehen ja naisen mallit voivat tarjota suojaa, mutta ne voivat myös estää syvempien merkityssuhteiden avautumista. Work-shop paneutuu monipuolisesti miehen ja naisen maailmoihin; se ei etsi valmiita malleja sukupuolille vaan tutkii miehen ja naisen mahdollisuuksia olla erillisinä, erilaisina ja kokonaisina yhdessä tässä ajassa.

Aihetta lähestytään myyttien, kriittisten teorioiden, eri kulttuurien sekä taiteiden valossa. Työskentelymuotoina luennot, ryhmätyöt, keskustelut sekä harjoitukset. Lukuvuoden kestävä seminaari alkaa 2.10., kokoontuu ke klo 17.15-20.15.

Pääopettaja FK, Pääsihteeri Mikko Telaranta. Hakuaika 15.9. 1996 mennessä.

Myönteisten elämäntaitojen koulutus

Koulutuksen tavoitteena on noin vuoden mittaisen koulutusprosessin avulla auttaa koulutettavia kehittämään myönteisiä elämäntaitoja ja kykyä ratkaista ongelmatilanteita. Tavoitteena on päästä hyödyntämään omat voimavaransa, päästä uusien kokemusten äärelle ja löytää ilo ihmisenä olemisesta.

Koulutukseen sisältyy kolme intensiivijaksoa, joiden aikana tutustutaan vuorovaikutuksen pelisääntöihin, henkisen valmentautumiseen, ongelmien ratkaisemiseen ja mielikuvaharjoituksiin. Intensiivijaksojen välillä on pienryhmäprosessi, jossa syvennetään intensiivijaksojen teemoja, laajennetaan näkökulmia ja etsitään henkilökohtaisia ja käytännöllisiä sovellutuksia.

Pääopettajana VTK, psykologi Keijo Tahkokallio. Hakuaika tammikuussa 1997.

Toteutetaan yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa. Kurssit sopivat kaikille kiinnostuneille eivätkä ne edellytä ennakkotaitoja tai -valmiuksia. Esitilaukset ja ilmoittautumiset: Kriittinen korkeakoulu, Kõydenpunojankatu 4 b, 00180 Helsinki: puh. 90-612 1511, fax 90-680 2990.

KRIITTINEN KORKEAKOULU

YLEISÖTILAISUUDET SYKSY 1996

HUOM! UUSI PAIKKA: Yliopisto, päärakennus, 3 krs, sali 5, Fabianink. 33

- | | |
|----------------------------------|--|
| ma 23.9.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja kulttuuri - MIES JA NAINEN TÄNÄÄN</i>
Pääsihteeri Mikko Telaranta
Lausuntataiteilija, TM Aino-Kaarina Mäkisalo
Koreografi, Alexander-tekniikan opettaja Soile Lahdenperä |
| ma 30.9.
klo 18.00
Sali 5 | LAPSI JA SEKSUAALISUUS
Projektipäällikkö Anu Suomela
Johtaja Tapani Sihvola |
| ma 7.10.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja afrikkalainen kulttuuri</i> - afrikkalaisten esittämänä
RUMMUT, RAKKAUS JA RUKOUS
Professori Raimo Harjula
Marja Jörgensen, Suomi-Tansania -seura |
| ma 14.10.
klo 18.00
Sali 5 | MIHIN KOULU KASVATTA
Opetusneuvos Ritva Jaku-Sihvon: Koulu kasvuympäristönä
Lehtori Kaisa Lange: Miten koulu kasvattaa
Apul.professori Juhani Hytönen: Opettajan rooli |
| ma 21.10.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja antiikin kulttuuri</i>
ANTIIKIN TUOKSUT
Professori Saara Lilja
AISTILLISUUS JA RAKKAUS
Filosofi Juha Varto |
| la 26.10.
klo 10.00 | ILO JA TUNTEET KOULUSSA
Tarkempi ohjelma ja paikka kääntöpuolella |
| ma 4.11.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja buddhalainen kulttuuri</i>
PALATSISTA METSÄÄN, TAITEESEEN JA HENKISEEN
KEHITYKSEEN
Taiteilija J.O. Mallander |
| ma 11.11.
klo 18.00
Sali 5 | AISTILLISUUS KANSANKIRKOISSAMME
Kulttuuritoimen johtaja Liisa Heikkilä-Palo
Pastori Kai Vahtola |
| ma 18.11.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja intialainen kulttuuri</i>
JUMALTEN VIETTELIJÄT
FK Jukka O. Miettinen |
| ma 25.11.
klo 18.00
Sali 5 | AISTILLISUUS JA LATINALAISEN AMERIKAN KULTTUURI
Kulttuuriantropologi Helinä Rautavaara |
| ma 2.12.
klo 18.00
Sali 5 | <i>Aistillisuus ja islamin kulttuuri</i>
MINAREETIN SUORUUDESTA JA KUPOLIN PYÖREYDESTÄ
Pääsihteeri Mikko Telaranta |

Tilaisuudet pidetään Yliopiston päärakennuksessa, Fabianinkatu 33, 3. krs., ja ne ovat kaikille avoimia ja maksuttomia.

Tilaisuuksien puheenjohtajana toimii Kriittisen korkeakoulun kulttuurisihteeri Sini Piippo.

Aistillisuus ja kulttuuri -sarjan tilaisuudet järjestetään yhteistyössä Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksen kanssa ja tilaisuus 30.9. järjestetään yhteistyössä Sexpo ry:n kanssa. Tilaisuudet 14.10. ja 26.10. järjestetään yhteistyössä Eurooppalaisen koulutuksen vapauden forumin Suomen ryhmän kanssa. Kaikki tilaisuudet järjestetään yhteistyössä Opintotoiminnan keskusliiton kanssa.

Lisätietoja: Kriittinen korkeakoulu, Köydenpunojankatu 4 b, 00180 Helsinki, puh 90-612 1511, fax 90-680 2990.